תנ״ך · ראשונים · קיצור בעל הטורים · תורה

קיצור בעל הטורים על שמות

רבנו יעקב ב"ר אשר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

קיצור בעל הטורים על שמות

רבנו יעקב ב"ר אשר

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/קיצור-בעל-הטורים-על-שמות/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פרק ב 6
פרק ג 7
פרק ד 9
פרק ה 10
פרק ו 12
פרק ז 14
פרק ח 15
פרק ט 16
פרק י 18
פרק יא 20
פרק יב 20
פרק יג 23
פרק יד 25
פרק טו 27
פרק טז 30
פרק יז 33
פרק יח 34
פרק יט 37
פרק כ 38
פרק כא 41
פרק כב 44
פרק כג 47
פרק כד 49
פרק כה 50
פרק כו 52
פרק כז 53
פרק כח 54
פרק כט 56
פרק ל 58
פרק לא 59
פרק לב 60
פרק לג 62
פרק לד 63
פרק לה 64
פרק לו 65
פרק לז 66
פרק לח 66
פרק לט 67
פרק מ 67

פרק א

פסוק א

ואלה שמות בני ישראל. ר"ת ואדם אשר לומד הסדר **שנים** מקרא ואחד **תרגום בקול נעים ישיר יחיה שנים רבות ארוכים לעולם**:

ואלה שמות בני ישראל הבאים ר"ת שביה שאף כשהיו בשביה שמות בני ישראל לא שינו שמותם שבשביל ד' דברים נגאלו ממצרים בשביל שלא שינו את שמותם וכו' וגם כן ואלה ו' מוסיף על ענין ראשון וימת יוסף ואלה שמות שצוה להם שלא ישנו שמותם ואמר להם אף על פי ששינו שמי צפנת פענח אתם אל תשנו שמותיכם:

את יעקב איש ס"ת שבת לומר לך שבשביל שבת ומילה ששמרו במצרים נגאלו. הפסוק מתחיל בוא"ו ומסיים בוא"ו כנגד י"ב שבטים משל לבונה פלטרין בעמוד א' ונפל וחזר ובנה בשני עמודים ונפל בג' עמודים ונפל מה עשה בנאו בי"ב עמודים ועמד כך אברהם ויצחק יצא מהם פסולת עד י"ב שבטים שלא היה בהם פסולת וזהו ווי העמודים שהם עמודי העולם:

פסוק ז

פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד ששה לשונות הן כנגד ששה שהיו יולדות בכרס אחד:

פסוק ט

אל עמו עיי"ן עקומה אמר בע' נפש ירדו לכאן וכבר נתרבו ממנו:

פסוק י

הבה נתחכמה הבה עולה י"ב כלו' שנתחכם על י"ב שבטים:

והיה כי תקראנה מלחמה שהיה ירא אולי יבואו עליו מלכי כנען למלחמה על הכסף שליקט מהם:

ונוסף ג' במסורה הכא ואידך ונוסף על נחלת המטה. יש מפזר ונוסף עוד. שאמרו מצרים שיגרשו אותנו מן הארץ ונוסף על נחלתו שיקחו כל הארץ והקב"ה אומר יש מפזר אתם רוצים לפזרם ולמעטם ונוסף עוד שיוסף עליהם כהם אלף פעמים:

פסוק יא

ענותו ב' במס' הכא ואידך גבי אמנון ותמר לומר לך מה התם בענין תשמיש אף כאן היו מענים אותם כדי למעטן מתשמיש לבטלם מפריה ורביה:

רעמסס ראשון מתרוסס:

פסוק יג
בפרך בפה רך שאמר להם בנו לכם ערים לשבת:

פסוק יד
בחמר חסר והוא אותיות ברמ"ח איברים. ד' מיני ענויין בפסוק וימררו את חייהם בעבודה קשה בחמר ובלבנים ובכל עבודה בשדה את כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרך. לכך היתה כל מכה ומכה של ד' מכות ולמ"ד של ה' מכות חשיב נמי ויעבידו מצרים את בני ישראל בפרך:

פסוק טו
שפרה ב' במס' מתרי לישני. דין ואידך ברוחו שמים שפרה. כי דרך המילדות שלפעמים שהולד נוצר מת לוקחת המילדת שפופרת של קנה ומשימה תוך מעיו של הילד ומנפחת בו ומשיבה רוח לילד וזהו שפרה לשון שפופרת. ד"א למה נקרא שמה שפרה שמשפרת, את הולד. אף ברוחו שמים שפרה ע"ש שהקב"ה שפר השמים::

פסוק טז
על האבנים ב' במסורה וראיתן על האבנים וארד בית היוצר והנה הוא עושה מלאכה על האבנים כדאי' ר. בפ"ק דסוטה סי' גדול מסר להם בשעה שהאשה כורעת לילד ירכותיה מצטננות כאבנים ד"א מה היוצר ירך מכאן וירך מכאן וסדן באמצע אף אשה ירך מכאן וירך מכאן והולד באמצע. ד"א מה ענין זה ליוצר לפי שנאמר כי הנה כחומר ביד היוצר:

פסוק יז
המילדת בגי' יוכבד בת לוי:
כאשר דבר אליהן בגי' שתבען:

פסוק יח
עשיתן ב' במסורה דין ואידך עשיתן תועבה ביחזקאל כדאי' בפ"ק דסוטה שפרעה תבע למילדות שיהיו נשמעות לו דמצינו גבי עריות דכתיב כי את כל התועבות האל:
ותחיין ב' בהאי פרשה כדאיתא בפ"ק דסוטה לא דיין שלא המיתום אלא שהיו מספקות להם מים ומזון:

פסוק כב
הילוד ב' במסורה. הכא ואידך גם הבן הילוד לך מות ימות גבי דוד לומר לך כשם שנענש דוד שהקים עליו רעה מביתו שאבשלום בנו רצה להרגו גם פרעה משה שנתגדל בביתו קם עליו והביא עליו כל המכות:

פרק ב

פסוק א

וילך איש ב' במסורה הכא ואידך וילך איש מבית לחם יהודה ע"י הליכה זו בא גואל הראשון יע". אותה הליכה יבא הגואל האחרון שהוא משיח בן דוד:

פסוק ב

כי טוב הוא ה' תגין ב' בטי"ת ואחד בוא"ו וב' בב' לומר שעתיד לקבל חמשה חומשי תורה שנאמר עליה כי לקח טוב נתתי לכם:

ירחים ד' במסורה. הכא ואידך גרש ירחים, במספר ירחים אל יבוא, תספור ירח. ם תמלאנה. כדאיתא בפ"ק דסוטה שמנו לה המצריים ט' חדשים מיום שהחזירה והיא נתעברה ג' חדשים קודם שגירשה וזהו תספור ירחים תמלאנה שספרו הירחים כדי שידעו עת לידתה במספר ירחים אל יבוא ולא יכלו לידע מספר הירחים כי היו לה ג' חדשים קודם שגירשה וזהו גרש ירחים. קודם שגירשה היו לה ירחים מהעיבור::

פסוק ג

ולא יכלה ב' במסורה. הכא ואידך ולא יכלה ארץ מגוריהם. מלמד שעשתה לו מערה בארץ ואפילו תחת הקרקע חפרו אחריו מפני שידעו שמשם יצא הגואל וזהו לא יכלה ארץ ולא יכלה עוד הצפינו:

גומא ג' במסורה הכא ואידך השולח בים צירים ובכלי גומא על פני המים שאפילו בים שלח ציר דהיינו בת פרעה להציל כלי גומא ואידך באיוב היגאה גומא רמז למ"ד איוב בימי משה היה:

פסוק ה

ותרד בת פרעה ס"ת דתה מלמד ששינתה דתה שהלכה להתגייר:

ונערותיה ג' הכא ואידך ותקם רבקה ונערותיה לומר שנתגיירה ותפשה מעשה האמהות ואידך וישנה ואת נערותיה וישנה ששינתה את דתה ואת נערותיה שבא המלאך והרגום לפי שמנעוה לקחת התיבה ולקחה נערות אחרות:

פסוק ו

והנה נער בוכה זה אהרן שהניחתו אצל התיבה. נער בכה. בגי'. זה אהרן הכהן:

פסוק ז

האלך ג' במסורה הכא ואידך האלך והכיתי בפלשתים גבי דוד ואידך האלך רמות גלעד לומר שדברי נביאים מתקיימים כדברי אורים ותומים שמרים נתנבאה על משה קודם שנולד כמו שארז"ל:

(ג) נצים. ג' הכא ואידך גבי סנחריב להשאות גלים נצים עדים בצורת חד במלכים וחד בישעיה לומר שהרשעים ישאו שממה וחרוב יחרבו דכתיב כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך ודרז"ל אלו דתן ואבירם שירדו מנכסיהם וחרבו בתיהם:

פסוק טז

ולכהן ג' במסורה ולכהן מדין וב"פ גבי פסל מיכה כתיב לאב ולכהן יתרו היה כומר לע"א וכשנשא משה בתו הוצרך משה לנדור לו שבן הראשון שיולד לו שיהיה כומר לע"א וזה כוונתו כי ידע שיחזיר את חמיו למוטב כמו שעשה שהרי נתגייר מ"מ נענש שבן בנו נעשה כומר לע"א שנאמר ויהונתן בן גרשום בן מנשה ודרשו חז"ל בן משה היה אלא שתולין הקלקלה במקולקל:

פרק ג

פסוק ו

ויסתר משה פניו ב' במסורה הכא ואידך ויסתר עמל מעיני. שאילו היה מביט בזיו השכינה בתוך הסנה והיה מבקש רחמים על ישראל לא היו גולים יותר כי הסנה הוא סימן עמו אנכי בצרה וזהו ויסתר עמל מעיני שאם לא היה מסתיר פניו היה מסתיר עמל מעיני:

פסוק ז

ראה ראיתי כ' בה' כנגד ה' עבודות. בפרך. מרר. לחץ. עינוי. עבודה קשה. וכנגדם ה"פ סנה בפרשה:

צעקתם ב' ואת צעקתם שמעתי. כי גדלה צעקתם גבי סדום לומר, שגדלה צעקתם כצעקת סדום:

פסוק יא

מי אנכי ב' במסורה. דין ואידך מי אנכי הביאותני עד הלום גבי דוד מלמד שביקש משה מלכות לו ולזרעו ולא רצה הקב"ה ליתן לו שנאמר אל תקרב הלום ואין הלום אלא מלכות אמר משה כיון שהמלכות פוסקת ממני ואינו לבני שלח נא ביד תשלח:

פסוק יג

ואמרו לי מה שמו מה ס"ת שם בן ד' אותיות שמסר לו השם, וכתיב בתריה לך ואספת את זקני ישראל שאין מוסרין אותו אלא לזקנים שבדור. ג"פ אהיה כנגד ג' אבות והם אברהם יצחק ויעקב. אברהם והיה ברכה. יצחק גור בארץ הזאת ואהיה עמך. יעקב שוב אל ארץ אבותיך ואהיה עמך. אהיה עולה כ"א וכן התחלת ג' שמות של י"ג מדות ה' ה' אל וכן ר"ת אכרהם יצחק ויעקב וכן התחלת ה' חומשי תורה ב' ו' ו' ו' א' ב"פ אהיה עולה בחשבון מ"ב שמסר לו שם של מ"ב אותיות. ג"פ אהי"ה עולה ס"ג והם י"ב אותיות כנגד י"ב שבטים והשבטים הם נ' אותיות צרף עמהם י"ג אותיות של שמות האבות ויהיה חשבון ס"ג:

פסוק טו

זה שמי לעלם זה עולה י"ב מלמד שמסר לו שם של י"ב אותיות:

פסוק טז

פקד פקדתי אתכם כמנין פקוד חסרתי לכם מלשון ולא נפקד ממנו איש:

העשוי ב' במסורה ואת העשוי לכם במצרים ואידך כל הזהב העשוי למלאכה שכל זהב הבאה להם במצרים היו מיחדים אותו למלאכת המשכן:

פסוק יח

ושמעו לקלך ר"ל שאינך צריך להרבות בקול כי מיד ישמעו לך. ושמעו ב' במסורה. ושמעו לקלך. ושמעו מצרים כי העלית בכחך כשדבר משה עם פרעה שמעו כל מצרים. דבר אחר אע"פ שקולו היה נמוך היה נשמע בכל ארץ מצרים ולפי שקול בני אדם נמוך לכן הוא חסר:

פסוק יט

ואני ידעתי נ' עקומה רמז לחמשים מכות:

להלך ב' במסורה בתורה הכא ואידך כי מאן ה' לתתי להלך עמכם ג' היו באותו עצה יתרו איוב ובלעם אמר הקב"ה יודע אני כי לא יתן אתכם להלך בעצת בלעם ועל כן אני צריך להראותו ידי לבטל עצתו ואמר בלעם מאן ה' לתתי להלך עמכם לקלל העם:

פסוק כ

אשר אעשה בקרבו אשר גי' דצ"ך עד"ש באח"ב שבקרבו היו רשומות. המכות:

פסוק כא

תלכון ב' במסורה הכא ואידך ובמנוסה לא תלכון להקיש גאולה אחרונה לגאולה ראשונה לענין שלא ילכו ריקם: לא תלכו:

ב' במסורה לא תלכו ריקם לא תלכו אחרי אלהים אחרים. כשיצאו ישראל ממצרים התרה בהם להשליך ע"א שבידם לפי שהיו עומדין בין העו"א כדכתיב ביחזקאל ביום ההוא נשאתי ידי להם להוציאם מארץ מצרים וגו' ואומר אליהם איש שקוצי עיניו השליכו ובגלולי מצרים אל תטמאו:

פסוק כב

ושמלות ב' במסורה הכא ואידך וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלות לומר לך שכל כלי הבסף והזהב לקחו אבל שמלות לא לקחו אלא כל אחד ב' שמלות אחד לצרור בו את הבצק דכתיב משארותם צרורות בשמלותם ואחד למלבוש והיא הספיקה להם כל ימי היותם במדבר דכתיב שמלתך לא בלתה מעליך:

פרק ד

פסוק ב

מזה בידך מזה מ' זה שבידך שארבעים סאה משקלו. ד"א מ' שנה יהיו ז"ה פי' י"ב שבטים בידך. אמר לו הקב"ה לא תזוח דעתך אם אין אתה עושה שליחותי המטה הזה עושה שליחותי:

פסוק ו

הבא ג' במסורה הכא ואידך הבא את האנשים הביתה לך הבא העיר גבי יהונתן ביוסף כתיב הבא את האנשים הביתה שעל ידו באו למצרים. ובמשה נאמר הבא ידך שעל ידו יצאו משם. הבא העיר רמז שעל ידו יתקבצו ויבאו לעיר שהיא ירושלים כדכתיב כעיר שחוברה לה יחדו:

בחיקך ג' במסורה הכא חד ותרתי גבי דוד ואתנה וגו' נשי אדוניך בחיקך ושכבה בחיקך כמו שלקה משה בצרעת כך רוד לקה בצרעת כמו שדרשו רז"ל שנצטרע ו' חדשים:

פסוק יא

מי שם פה לאדם או מי ישום א לם. שם לא נאמר אלא ישום לעתיד תאלמנה שפתי שקר ליום הדין שלא ימצאו מענה:

פסוק יב

והוריתיך ה' תגין על ה' לומר והוריתיך על פי חמשה חומשי תורה שאתן לך:

פסוק יד

ידבר הוא וגם הנה ר"ת שם של ד' אותיות לומר לך שמסר גם לאהרן השם וכל כנוייו:

יצא ב' במסורה חסר יצא לקראתך יצא המימה אחת דבר אלהים שתים זו שמעתי כשהקב"ה אמר למשה לך שוב מצרימה נחלק הדבור לשנים ונשמע למשה לך שוב ולאהרן לך לקראת משה ויצא מיד ולכך הוא חסר לומר שכבר יצא וכן יצא המימה חסר שעשה עצמו אלוה ואמר שאינו צריך לנקביו ומשכים בבוקר ויוצא המימה לצרכיו וזהו שאמר לו כבר יצא והנה הוא שם:

פסוק טו

והוריתי ב' במסורה דין ואידך והוריתי אתכם בדרך הטובה וישרה מלמד שהקב"ה הורה להם הדרך ולא טעו באותו דרך:

פסוק יז

המטה ה' תגין על הה"א (נ"א על הטי"ת). לומר שהוא צדיק תשיעי שהיה המטה בידו אדם חנוך נח שם אברהם יצחק יעקב יוסף:

פסוק יח

אל יתר ב' במסורה אל יתר חותנו אל יתר חותנו, אל יתר זקני הגולה, יתר זכה שישבו בניו בלשכת הגזית עם הזקנים שהסנהדרין יצאו ממנו:

פסוק יט

שב ב' חסרים לך שב מצרים שב שבע פעמים ואיתא במדרש שז' פעמים הלך משה למצרים וחזר:

פסוק כד

ויפגשהו ה' ב' במסורה דין ואידך ויפגשהו בהר האלהים לומר בשעה שנתרשל משה מן המילה באו אף וחמה לבולעו ולא היה יכול להם עד שבא אהרן וסייעו שנא' ויפגשהו בהר האלהים ובזכותו ניצל:

פסוק לא

ויאמן ב' במסורה ויאמן העם ויאמן אכיש בדוד. שני פרנסים טובים עמדו להם לישראל משה ודוד משה אמר מחני נא דוד אמר תהי נא ידך בי ואלה הצאן מה עשו שני פרנסים נאמנים היו ולכך האמינו בהם:

פרק ה

פסוק ג

נקרא [בה"א] (אולי קאי אלעיל ג' י"ח) בני' שנה רמז לו עשר מכות יהיו בו בשנה אחת:

פסוק ז

הלבנים ג' במסורה ללבון הלבנים מתכונת הלבנים ומקטרים על הלבנים פי' אותו שיצא מעל הלבנים דהיינו מיכה היה מקטר לע"ז: כדאיתא במדרש שיצא מיכה מתחת הלבנים:

פסוק ח

תמול שלשום ב' במסורה הכא ואידך אל עם אשר לא ידעת תמול שלשום רות באה אל עם אשר לא ידעה תמול שלשום וקרבוה לכך יצא ממנה גואל שיגאלם וישראל באו אל מצרים אשר לא ידעום תמול שלשום ודחקום ועבדו בהם והשליכו בניהם ליאור לכך יצא מהם משה שהכה אותם בעשר מכות ולקח ממונם והטביעם:

צועקים ב' במסורה הכא ואידך בפרשת בראשית שאמר להם פרעה מה שחסר לכם מתכונת הלבנים תקבעו עצמיכם בבנין וזהו צועקים אלי מן האדמה:

פסוק ט

תכבד ב' במסורה תכבד העבודה. כי יומם ולילה תכבד עלי ידך. מלמד שהכביד עליהם ביום ובלילה:

ויעשו ג' במסורה הכא ואידך ויבואו ויעשו. ויעשו בני ישראל את הפסח. בשכר זאת העבודה זכו לעשות משכן ולהקריב קרבן:

ישעו ב' במסורה. ואל ישעו בדברי שקר. ישעו ואין מושיע. אותם שאין מכוונים בתפלה וישעו בדברי שקר שאינם מכוונים בלבם מה שהם מוציאים מפיהם עליהם נאמר ישעו ואין מושיע אבל המכוונים בלבם מה שמוציאים בפיהם עליהם נאמר אז תקרא וה' יענה תשוע ויאמר הנני וזהו שאמר דוד האזינה תפלתי בלא שפתי מרמה וזהו אימתי תאזין תפלתי כשהיא בלא שפתי מרמה להכחיש הלב ולומד דבר שאינו מכוין בלבו:

(ב) ויפץ. ג' במסורה ויפץ העם. ויפץ ה' אותם. ויפץ העם מעליו גבי שאול אלו נפוצו ללבון לבנים ואנשי הפלגה נפוצו על עון הלבנים שאמרו הבה נלבנה לבנים וכמו שבאותה נפיצה נתבטל' כוונתם ומלכותם כך הנפיצה שנפץ העם מעל שאול גרם לו שמיהר להקריב העולה קודם שבא שמואל וזו היתה סבה ראשונה. לביטול מלכות שאול:

פסוק יד

גם תמול גם היום ב' הכא ואירך מדוע לא בא בן ישי גם תמול גם היום מלמד כשלא כלו חוקם ללבון הלבנים נחבאו כדי שלא יוכו כדרך שנחבא דוד:

פסוק טז

נתן ד' במסורה. הכא ואידך לחמו נתן מימיו נאמנים. בתוך חללים נתן. ביד מלך ישראל נתן. פרעה שלא נתן תבן טבע בים ולא עוד אלא שירד לגיהנם דכתיב בתוך חללים נתן (אל יורדי בור) כדכתיב שמה פרעה וכל המונו אבל לחמו נתן מי שנתן מלחמו לדל מימיו נאמנים כדכתיב הלא פרוס לרעב לחמך וגו' וכתיב בתריה והיית כגן רוה וכמוצא מים אשר לא. יכזבו מימיו:

פסוק יח

לבנים ג' ותוכן לבנים תתנו. נלבנה לבנים. לבנים נפלו. וזהו שדרשו שכל מה שהיו בונין ביום היה נופל בלילה וזהו לבנים נפלו וכן באנשי המגדל אמרו שליש נפל ושליש נשקע בארץ ושליש עודנו קיים:

פסוק כב

הרעתה ג' הכא ואידך למה הרעת לעבדך כמו כן במשה ובשניהם שגג וכן עתה תראה שנים גבי משה שנענש בזה הלשון הכא שאמר לו עתה תראה ורמז לו שלא יכנס לארץ וכן לקמן א"ל עתה תראה היקרך דברי שאמרתי לך שלא תכנס לארץ. ואידך הרעת גבי אליהו הרעת להמית את בנה דכמו גבי משה בא מלאך להרוג את בנו והצילו משה בתפלתו כך אליהו החיה בן האלמנה בתפלתו וכמו גבי משה כתיב על. ת למרום שבית שבי כן גבי אליהו ויעל אליהו בסערה השמימה:

פסוק כג

והצל ב' במסורה הכא ואידך גבי דוד והצל תציל דאיתקש דוד למשה כדפרשינן גבי ויאמן:

פרק ו

פסוק ג

וארא לעיל מיניה כתיב יגרשם מארצו וסמיך ליה. וידבר אלהים. מלמד שלא היה הדבור עמו בארצו אלא חוץ לכרך:

וארא ו' ארא ו"פ כתיב באבות וירא ג' באברהם ב' ביצחק א' ביעקב:

וארא בגי' יצחק כדא. תא במדרש. שיצחק גרם לישראל שיצאו ממצרים. וארא אל אברהם. ס"ת אלם שעשו עיצמם אלמים ולא הרהרו אחר מדותי:

באל שדי זה אינו חוזר אלא על אברהם ויעקב שלהם נראה באל שדי ופרש"י זה מה שנאמר ביצחק והקימותי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביך ונאמר בה באל

שדי. ד"א אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ה'. פי' באלו ב' שמות נדאיתי להם בשם יו"ד ה"א הבטחתים להושיבם בארץ לבטח ובשם אל שדי הבטחתי אותם להפרות ולהרבות כי [זה השם הוא על פריה ורביה. ב' דיעקב ק דיצחק מ' דאברהם והוא בק"מ והוא בא"ת ב"ש שדי לכן נראה להם בזה השם. ובר"ת א' דאברהם י' דיצחק וי' דיעקב עולה כ"א כמנין אהיה הרי השם בר"ת וס"ת וזהו חונה מלאך ה' סביב ליראיו:
'

פסוק ד

לתת להם את ארץ כנען לתת עולה ת"י ת"ך רמז לשני מקדשים שעמדו ת"י ות"ך שנ. ם:
אשר גרו בה מנין אשר גרו בה עמדו עשרה שבטים בארץ:

פסוק ה

נאקת בא"ת ב"ש טתד"א בגימ' האבות לומר לך שעלתה צעקת האבות ותפלתם:

פסוק ו

לכן אמור ב' במסורה לכן אמור לבני ישראל לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום שדורש בספרי כל מה שעשה משה עשה פנחס משה נעשה שליח להוציא ישראל ממצרים ופנחס יהיה שליח להוציא ישראל מגלות וכן כל הדברים שעשה משה עשה ג"כ פנחס. לכן עולה ק' שבזכות אברהם שהוליר בן למאה ויצחק שמצא מאה שערים ויעקב הוליד כל תולדותיו למאה שנים יצאו:
והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי ד' לשונות של גאולה כנגד ד' מלכיות ובאחרון כתיב ולקחתי כנגד אדום וע"כ כתיב ביה ולקחתי כאדם הלוקח בחזקה שהוא קשה מכולם. והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי בגימ' זה עני בישראל לא יפחתו לו מארבע כוסות:

פסוק ח

מורשה ב' במסורה דין ואידך משה מורשה קהלת יעקב שבזכות התורה ירשו הארץ כדכתיב ויתן להם ארצות גוים בעבור ישמרו חקיו ותורותיו ינצורו וכתיב מורשה ולא כתיב ירושה רמז שמורישים ולא יורשים שלא יכנסו לארץ:

פסוק ט

מקצר חסר וי"ו ועולה כמנין ת"ל לומר שלסוף ת"ל שנה יצאו שנאמר ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה:
(ג) ויצום. ד' במסורה ויצום וגו' אל פרעה ואח"כ נגשו בני ישראל ויצום את כל אשר דבר. ויצום לאמר זה הדבר אשר תעשון גבי יהוידע שהוציא בן המלך. ויצום לאמר לא תיראו אלהים אחרים גבי מלך אשור בפרשת השמרונים כשהרגו בהם האריות. בזכות

משה שנעשה שליח להקב"ה לצוות על בני ישראל ומה צווי דהתם איירי בע"א ההוא דמלך אשור ובענין שפיכת דמים ההוא דיהוידע שצום להרוג את המלכה אף כאן צום משה להתרחק מע"א ומשפיכות דמים:

פסוק כד

אסיר ב' במסורה אסיר ואלקנה. להוציא ממסגר אסיר. זהו שאמרו על בני קרח שמקום נתבצר להם בגיהנם וזהו להוציא ממסגר אסיר:

פסוק ל

הן אני ד' דסמיכי. הכא. ואידך הן אני כפיך לאל. הן אני נשארתי לבדי. ואל יאמר הסריס הן אני עץ יבש. משה אמר הן אני ערל שפתים והקב"ה א"ל הן אני כפיך לאל כלו' אל תחוש לערלת שפתיך כי אהיה עם פיך והוריתיך וכן ואל יאמר הסריס הן אני עץ יבש אל יאמר בלבו מי ילד לי את אלה כלומר יבטח בשם שיש בידו לרפאותו כאשר חלה וילדה ציון:

פרק ז

פסוק ג

ואני אקשה ועליו נאמר עם עקש תתפתל עקש בגי' מלך מצרים:

פסוק ט

והשלך לפני פרעה יהי לתנין ולא אמר ויהי אלא אחר שתשליך אותו אמור למטה יהי לתנין כדי שישמע פרעה שע"פ דבורך יחזור לתנין ולמה לתנין לפי שפרעה אמר על עצמו התנים הגדול הרובץ בתוך יאוריו ורמז לו כשם שזה היה תנין וחזר להיות עץ יבש כן יחזור פרעה להיות עפר רימה ותולעה:

פסוק יב

מטתם ב' הכא ואידך ומטה אהרן בתוך מטותם איתא במדרש שגם במעשה קרח בלע מטה אהרן את מטותם וכשהוציאו אז חזר ופלטם ולכך לא הוציאו פרח וע"כ כתיב ויוצא משה את כל המטת חסר לפי שבלעם:

פסוק טז

והנה לא שמעת עד כה כה אמר ה' כה בא"ת ב"ש לץ וב"פ לץ עולה ר"מ כל כך מכות לקו במצרים מ' ועל הים ר' זהו שרמז לו לא תשמע עד שתלקה כמנין כה כה וזהו שנאמר לץ תכה ופתי יערים כמנין לץ לץ:

פסוק יז
על המים ד' במסורה דין ואידך ויחנו שם על המים. בדם הצפור השחטה על המים החיים. והשמש זרחה על המים. ויראו וגו' את המים אדומים כדם. זהו שארז"ל צריך שיתן מים כדי שיהא הדם ניכר במים וזהו ויראו וגו' המים אדומים כדם שיהא נראה במים אודם הדם וכן במכת היאור נראה הדם במים. ובזכות המצוה שנעשה במים מצאו י"ב עינות מים:

פסוק כא
ויבאש ב' ויבאש היאור. וירם תולעים ויבאש. מלמד שגם ביאור גדלו תולעים שנבאש מהם:

פסוק כח
ועלו ובאו וגו' ובבית עבדיך ובעמך הרי הקדים עבדים לעם ובתר הכי כתיב ובכה ובעמך ובכל עבדיך והיינו טעמא כשלקו בגופן כדדרשינן מובכה שהיו מקרקרין בגופן אז לקו הוא והעם תחילה שהיו בעצה כדכתיב ויאמר אל עמו ואח"כ בעבדיהם אבל כשעלו נכנסו תחלה בביתו ובבית עבדיו ואח"כ בעמו:

פסוק כט
ובכה ג' ובכה ובעמך. כי בכה ארוץ גדוד. בכה חסיתי. מלמד שבאו בהם הצפרדעים גדודים גדודים ואני בכה ה' חסיתי שאע"פ שאינו מפרש שלא היו הצפרדעים לישראל הקב"ה בצדקתו מלטם:

פרק ח

פסוק א
והעל ב' במסורה דין ואידך והעל אותם הר ההר כדאיתא בפסחים מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן לשריפה נשאו ק"ו לעצמן מצפרדעים שהצפרדעים מסרו עצמן למיתה על קידוש השם ואח"כ נמלטו כדכתיב וימותו הצפרדעים מן הבתים מן החצרות ומן השדות אבל לא מהתנורים אבל משה ואהרן שנאמר בהם יען לא האמנתם בי להקדישני ולא נשאו ק"ו מצפרדעים מתו ולא זכו ליכנס לארץ:

פסוק ד
ויזבחו ב' במסורה ויזבחו לה'. ויזבחו זבחי תודה. ד' צריכים להודות ואחד מהם יוצא מבית האסורים:

פסוק ה
ולעבדיך ג' דין ואידך ולעבדיך מקנה ובירמיה מה חטאתי לך ולעבדיך בהתחננו לצדקיהו כששמוהו בבור מלמד שאפילו אם היו מחביאים עצמם תחת הקרקע שם היו באים הצפרדעים ומשחיתים בהם וגם משחיתים יבול השדה עד שלא נשאר מרעה למקנה:

פסוק י
חמרים ג' במסורה הכא תרי ואידך הממעיט אסף עשרה חמרים מלמד שאף כאן הממעיט אסף עשרה חמרים:

פסוק יב
והך ב' והך את עפר הארץ. והך כף אל כף. מלמד שהיו הכנים מכים ומטפחים על פניהם ועל כל בשרם. טעם הכנים לפי שמנעו המצרים את ישראל מלבא במרחצאות ומתוך כך נתמלאו כנים בבגדיהם לפיכך לקו הם בכנים::

פסוק יד
ולא יכלו ג' במסורה דין ואידך ויחתרו האנשים להשיב אל היבשה ילא יכולו. וירא מלך מואב כי חזק ממנו המלחמה וגו', להבקיע אל מלך אדום ולא יכולו. מלמד שאף אם היו בורחים אל הים מפני הכנים שם היו באים בהם ונלחמים עמהם:

פסוק יט
ג' במסורה דין חסר וב' מלאים פדות שלח לעמו. והרבה עמו פדות כי זה לא היה פדות שלם אלא מפני הערוב. אבל כשיצאו ממצרים היה שלם, וזהו פדות שלח לעמו, ולעתיד הרבה עמו פדות ויהיה גאולה שלימה:

פרק ט

פסוק ד
והפלה ב' במסורה. הכא ואידך והפלא ה' את מכותך לומר מה התם מכה בגוף אף הכא מכה בגוף. ולהכי כתיב הכא בה"א דלאחר ה' מכות לקו בגופן בשחין שהיא מכה ששית והתם כתיב באל"ף ללמד שמופלא שבדייניו קורא וילפינן התם מהכא דמי שלקה ושנה אין מתרין בו דכל מכה שלישית היתה בלא התראה:

פסוק טז
ספר ב' במסורה דין ואידך הזכירני נשפטה יחד ספר אתה למען תצדק. כשהקב"ה עושה דין ברשעים שמו מתעלה זהו נשפטה יחד ספר שמי בכל הארץ ששמו מתעלה בכך:

פסוק יז
עודך מסתולל בעמי לבלתי. ר"ת בלעם שעל ידו אינך משלחם דג' היו באותה עצה:

פסוק יט
ולא יאסף ב' במסודה ולא יאסף הביתה. עשיר ישכב ולא יאסף. שמי שהיה עשיר והיה לו מקנה רב לפי שעה ישכב ולא יאסף שהכהו הברד:

פסוק כ
הירא ב' במסורה דין ואידך הירא ורך הלבב. מה התם שירא מעבירה. שבידו אף הכא נמי היו יראים מעבירות שבידם מכאן אמרו טוב שבמצרים הרוג שהרי כתיב הירא את דבר ה' וסמיך ליה וירד עליהם הברד ומתו:

פסוק כג
וימטר ב' במסורה דין ואידך וימטר עליהם כעפר שאר גבי שלו מלמד שהשלו היה יורד בכח ומכה לרשעים כדרך שהברד מכה במצרים:

פסוק כד
ואש מתלקחת ב' במסורה דין ואידך ואש מתלקחת ונוגה לו סביב גם בכאן בתוך הברד היה האש ויוצא ממנו נצוצות ומאורים זהו ונוגה לו סביב:

פסוק כט
הקולות יחדלון והברד לא יהיה עוד אבל לא אמר על הקולות שלא יהיו עוד כי יהיו במתן תורה.

פסוק ל
תיראון ב במסורה דין ואידך לא תערצון ולא תיראון שאמר להם משה ידעתי כי עד שתסור המכה תיראון אבל כשיהיה הרוחה לא תערצון ולא תיראון:

פסוק לג
ויחדלו ב' במסורה. ויחדלו הקולות. ויחדלו לבנות העיר מלמד שגם בדור הפלגה הממם השם בקולות וערבבם עד שחדלו לבנות וגם בכאן חדלו לבנות ע"י הקולות שיצאו מתחת סבלות מצרים:

נתך ג' לא נתך ארצה. עד נתך מים עליהם גבי בני שאול המוקעים. כאשר נתך אפי וחמתי על יושבי ירושלים. לומר שתפלת הצדיקים מעצרת המטר כמו הכא גבי משה ותפלת הצדיקים מוריד אותו כמו גבי דוד שעשה דין גבי בני שאול והתפלל אל השם וכפר להם וכן יכפר ה' לירושלים על ידי תפלת הצדיקים דכתיב וכפר אדמתו עמו:

פרק י

פסוק א

בא אל פרעה כשהיה אומר לו לבא לביתו היה אומר לו בא וכשהיה אומר לו לילך אליו המימה היה אומר לו לך:

בא עולה בגימ' ג' רמז לו ג' מכות יביא עוד עליו:

שתי ג' במסור' הכא ואידך שיתי כליל צלך. שתי לבך למסלה. מלמד שאע"פ שלא התרה בו בפירוש על מכת החשך, רמזה לו, וזהו שיתי כליל צלך ולישראל אמר שיתי לבך למסלה, שיכינו עצמם לדרך ויחפשו בבתי המצרים בימי החשך לראות כליהם, שישאלו מהם כליהם כשילכו. למען שתי. כתיב חסר, קרי בי' שתי, רמז לב' מכות חוץ ממכת בכורות שכבר רמזה לו בוהנה לא שמעת עד כה:

פסוק ב

באזני בנך ובן בנך שעד כאן רחמי האב על הבן א"נ כנגד ג' דורות שהיו במצרים:

פסוק ז

עד מתי יהיה זה לנו למוקש זה היינו משה כדכתיב זה משה האיש:

שלח את האנשים האנשים בגי' גדלים עם קטנים:

פסוק ח

מי ומי ההולכים אמר פרעה למשה מה אתם מבקשים כל כך ללכת וכי אתם סבורים ליכנס לארץ, מי ומי ההולכים (ליכנס לארץ) כי כולם ימותו במדבר חוץ מיהושע וכלב. מי ומי ההלכים בגימטריא כלב ובן נון. והשיבו משה, בנערינו ובזקנינו נלך כי לא נגזרה גזירה לא על פחות מבן ך' ולא על יתר מבן ס':

פסוק ט

כי חג ה' ד' במסורה חג ה' לנו. באספכם וגו' תחגו את חג ה'. הנה חג ה' בשילו. מה תעשו ליום מועד וליום חג ה'. שאמרו לו כי חג ה' לנו וצריכין אנו לאסוף כל מה שיש לנו, תבואות הארץ והנשים לחול במחולות ולא ישאר דבר, הכל אתה צריך לשלוח, ואם אינך משלח תראה מה תעשה ליום חג ה':

פסוק י

רעה נגד פניכם ס"ת הדם שראה כוכב של דם עולה לקראתם:

פסוק יב
ויאכל ה' במס'. ויאכל את כל עשב. יקום אבי ויאכל. קראן לו ויאכל לחם. ויאכל לחם גבי נביא השקר שהחזיר לאיש האלהים אשר בא מיהודה. ויאכל פרי מגדיו מלמד שהארבה אכל כל פרי המגדים, ויתרו שהיה באותו עצה ובשביל שברח והאכיל למשה ניצל הימנה וכן הנביא השקר בשביל שהאכיל לאיש האלהים זכה שדבר עמו השם, וכן עשו בשביל שבא להאכיל את אביו זכה ונתברך:

פסוק יד
וינח ב' במסורה וינח בכל גבול מצרים וינח ביום השביעי מלמד שנח הארבה בשבת. ד"א רמז להא דאיתא בתענית מתריעין ומתענין על הארבה בחול אבל לא בשבת וזהו שאמר וינח בכל גבול מצרים אפילו אם נח הארבה בכל הגבול אעפ"כ וינח ביום השביעי:

פסוק טו
בעץ ב' במסו' הכא ולא נותר כל ירק בעץ, ואידך ונערים בעץ כשלו. בשביל הנערים שלא רצה לשלוח, שאמר וכי דרך הטף לזבוח כשל בעץ, שלא נותר כל ירק בעץ:,

פסוק יז
ויסר ג' י. במסורה דין ואידך ויסר הצפרדעים, ייסר מעלינו את הנחש, מלמד שעם הצפרדעים ועם הארבה היו נחשים והיו ממיתים בהם ע"כ אמר ויסר מעלי רק את המות הזה:

פסוק כה
זבחים ועלת ב' במס' הכא ואירך ויבאו לעשות זבחים ועולות גבי יהוא כשהרג נביאי הבעל מה התם עשה בהם שפטים ובאלהיהם שנתץ מצבת הבעל והרגם, אף הכא נמי עשה בהם ובאלהיהם שפטים:

פסוק כח
לך מעלי מעלי בגי' בפסח מלמד שבפסח יצאו:
אל תוסף ב' במסו' אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה, אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך כי בשביל שאמר לו אל תוסף ראות פני כי ביום ראותך פני תמות א"ל השם בעת מותו אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה:

פסוק כט
לא אוסיף עוד ב' הכא, ואידך ולא אוסיף עוד להכות שרמז לו שכבר כלו כל המכות ולא יוסיף להכותו אלא מכת בכורות שהיתה ע"י השם לבדו:

פרק יא

פסוק ג
גם האיש משה ס"ת השם. בהיפוך משה רמז שנכפלה גדולתו:

פסוק ה
ומת כל בכור ג"פ בכור בפסוק כנגד בכור לאב ובכור לאם וגדול הבית, ובכור בהמה אינו מהחשבון שהוא צריך לגופה:

פסוק ו
וכמוהו ב' במסו' וכמוהו לא תוסיף וכמהו לא היה לפניו גבי יאשיהו לומר שגם אחריו לא קם כמוהו כדכתיב הכא וכמוהו לא תוסיף:

פרק יב

פסוק א
אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר. וסמיך ליה החודש לומר שראש בית אב אומר מקודש. ד"א אל משה ואל אהרן החודש לומר שעדות החודש כשרה בקרובים כמשה ואהרן:

פסוק ב
החודש הזה לכם. הפסוק משולש ויש בו ג"פ חודש וכן בין כל א' ואחד ג' תיבות לומר באחד בניסן ר"ה למלכים ולרגלים ולחדשים. חדש בגימ' לרגלים. לכם. אותיות מלך. ניסן בגימ' למלכים. מתחילים עיבור החודש בג' לכן ג"פ חודש בפסוק ונושאין ונותנין בה' שאלו הג"פ א' חודש ב' מהם חדשי חדשים שהם חמשה וגומרים בז' שד"פ כתיב עוד חודש בפרשה וכשתסיר ג"פ חודש שבפסוק ישארו ז' תיבות דשבעה עולים לעיבור השנה:

ראשון הוא לכם וסמיך ליה דברו שאין מקדשין אלא בב"ד הגדול:

לחדשי השנה ב' במסו' דין ואידך עולת חודש בחדשו לחדשי השנה מכאן דרשו חדש והבא קרבן מתרומה חדשה שבאחד בניסן מתחילין להביא מתרומה חדשה דהיינו ראשון הוא לכם לחדשי השנה דהוא ניסן::

פסוק ד
איש לפי אכלו בגימ' אכל כזית לומר, לך שאם אכל כזית יצא:

תכוסו על השה שה תמים שצריך ב' שיים אח' לפסח ואחד לחגיגה:

פסוק ה
ו' פעמים שה בפרשה כשתצרף עמהם מן הכבשים רמז שאין פוחתים ששה טלאים מבוקרין:

פסוק ח
ואכלו את הבשר הפסוק מתחיל באכילה ומסיים באכילה על מרורים יאכלוהו רמז שצריך שתי אכילות אכילת פסח ואכילת חגיגה:

יאכלהו וסמיך ליה אל תאכלו לומר שיאכלוהו דוקא לשם פסח ולא לשם אכילה גסה:

יאכלוהו ד' במסו' ב' בעניני דפסח ואידך אהרן ובניו יאכלוהו בענינא דמלואים מה התם נצטוו ומפתח אוהל מועד לא תצאו הכא נמי ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו ואידך כי מאספיו יאכלוהו דאתקש גאולה אחרונה לגאולה ראשונה:

פסוק ט
מבושל ב' במס' ובשל מבושל. ולא אקח ממך בשר מבושל גבי חפני ופנחס לומר שהיו מחללין קדשי השם בכל דבר אף לבשל הפסח כי אכלו אותם ככל אשר חפץ לבם:

פסוק י
ולא תותירו ממנו עד בוקר: עד בוקר בגימטריא הוא השני ליתן בוקר שני לשריפתו:

פסוק יא
וככה ב' במסו'. וככה תאכלו אותו. וככה יהיה נעור גבי עזרא כשהשביע לבני הגולה לעזוב המשא דאתקש ביאה שניה לביאה ראשונה כמו שדרשו ראוי היה ליעשות להם נס בימי עזרא כמו שנעשה בימי משה אלא שגרם החטא:

חגורים ג' במסו' מתניכם חגורים ואידך בענין פסל מיכה ושש מאות איש חגורים. וזה שדרשו שפסל מיכה עבר עמהם בים שאף כשהיו חגורים לילך היה הפסל עמהם ואידך בדניאל והנה איש אחד לבוש בדים ומתניו חגורים לומר שאע"פ שהיו בהם רשעים צדיקים שבהם דומים למלאכי השרת:

בחפזון ג' במס' הכא ואידך כי בחפזון יצאת מארץ מצרים כי לא בחפזון תצאו וזה שדרשו דלאו בחפזון דישראל היה דכתיב כי לא בחפזון תצאו:

פסוק יג
והיה הדם לכם. לכם בגימטריא המילה שבאותו לילה מלו:

פסוק טו
אך ביום הראשון תשביתו אך בגימטריא חובה שאין חובה אלא ביום הראשון:

פסוק יח
בראשן חסר וי"ו עד ו' שעות מותר להשהות חמץ:
בערב תאכלו מצת חסר וי"ו ו' ימים רשות לאכול מצה:

פסוק כא
משכו וקחו לכם צאן רמז לבהמה דקה שנקנית במשיכה. משכו בגי' מן עברה שלא יביאו מן הגזל:

פסוק כב
והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות. ובנתינה כתיב ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף הקדים מזוזות למשקוף לומר שאם שינה הסדר יצא:
מן הדם בגי' דמי מילה:

פסוק כג
ולא יתן ג' במס' הכא ואידך ולא יתן עליה לבונה גבי חטאת שבזכות הקרבנות נצולו ואידך גבי סוטה ולא יתן עליה לבונה שבזכות הנשים צדקניות יצאו משם וזו שלא עשתה כמעשיהם לא יתהדר קרבנה:

פסוק כח
ויעשו כן עשו. שתי עשיות אחת לפסח ואחת למילה:

פסוק כט
בחצי הלילה ג' במס' הכא ואידך ויהי בחצי הלילה ויחרד האיש לומר שגם בכאן חרדו חרדה גדולה ואידך גבי שמשון ויקם כחצי הלילה בענינא דעזה לומר לך שהקב"ה עושה נס לצדיקים בחצי הלילה:

פסוק לא
קומו צאו ב' במס' דין ואידך קומו צאו מן המקום הזה גבי לוט מה התם הוציאום המלאכים בעל כרחם אף כאן נמי:

פסוק לג
למהר ג' במס' הכא ואידך וכצבאים על ההרים למהר. למהר שלל חש בז. שהמצרים היו ממהרים לשלחם כצבאים וישראל היו ממהרים לשלול שלל ולבוז בז:

פסוק לד
צרורות ב' במס' הכא ואידך צרורות עד יום מתן אלמנות רמז לאלמנות שיכסו פניהם בשמלה:

פסוק לו
וינצלו את מצרים בגימ' עשאוה כמצודה שאין בה דגן:

פסוק לז
סכתה ב' חסרים מרעמסס סכתה ויעקב נסע סכתה שבזכות יעקב יצאו ממצרים:

פסוק מב
שמורים ב' במס' ליל שמורים לכל בני ישראל שחלק הקב"ה. ליל ט"ו לשנים חציו ליציאת מצרים וחציו השני לגאולה לעתיד, לבא:"

פסוק מו
חוצה ג'. מן הבשר חוצה. הן אראלים צעקו חוצה. כי מגרעות נתן לבית סביב חוצה. פי' חוץ לבתיהם היה הקב"ה מגרעם והורג בכוריהם על כן צעקו חוצה אבל בבית לא נתן המשחית לבא על כן לא תוציא מן הבשר חוצה שלא לצאת בחוץ:

פסוק מח
ואז ד' במס' ואז יקרב לעשותו. ואז תשכיל. ואז ירצו את עונם. ואז חיל מלך בבל צרים על ירושלים. כלו' ואז כשיקרב להקריב קרבן אז יצליח וישכיל וכן אז כשחיל מלך בבל צרים על ירושלים ואז ירצו את עונם:
וכל ער. ל 'לא יאכל. בו. וסמיך ליה תורה אחת רמז לק"ו שנשא משה במעשה העגל ומה פסח שהוא מצוה אחת אמרה תורה וכל ערל לא יאכל בו וגו':

פרק יג

פסוק ט
והיה לך לאות על ידך בגימטריא זרוע שמאל (עם התיבות והכולל):
תורת ה' בפיך בגימ' זה הוא קריאת שמע:
הוצאך חסר יו"ד שבמכה עשירית הוציאן:

פסוק י
למועדה מלא וי"ו לומר לך ששה ימים בשבוע חייב בתפילין ויש ששה ימי מועד שאין בהם תפילין והם פסח עצרת ר"ה ויוה"כ סוכות שמ"ע: פארך חבוש בגי' אלו תפילין:
מימים ימימה ה' במס' הכא ואידך מימים ימימה תלכנה וגו' גבי בת יפתח. חג לה' בשילה מימים ימימה. ועלה האיש ההוא מעירו מימים ימימה גבי אלקנה. והעלתה לו מימים ימימה גבי שמואל. וזהו שדרשו מימים ולא כל ימים למעוטי שבתות וימים

טובים והיינו דכתיב ימימה גבי חג ה' וכן גבי אלקנה ושמואל שהיו עולין לרגל וכן מימים ימימה דכתיב גבי בת יפתח דנשים נמי פטורות מן התפילין:

פסוק יא
ונתנה לך ג' תגין על הה"א לומר לך אם תשמור ה' חומשי תורה יתננה לך:

פסוק יב
וכל פטר ב' במסו' דין ואידך וכל פטר חמור כדאיתא בבכורות פרה שילדה כמין חמור וחמור כמין סוס פטורין מן הבכורה שנאמר פטר חמור פטר שגר ב"פ עד שיהא היולד והנולד חמור:

פסוק טו
הקשה ב' במס' הכא ואידך מי הקשה אליו וישלם שדורש במדרש זה הפסוק על פרעה:

פסוק טז
והיה לאות על ידכה ה' תגין על הה"א כנגד ה' פרקים עד הפרק שמניחין בו תפילין:
ולטוטפת בין עיניך בגימ' אלו ארבעה בתים:

פסוק יז
ויהי בשלח:
את העם בגימ' גם ערב רב:

פסוק יח
ויסב אלהים את העם דרך המדבר שערך להם שלחן והסיבן לאכול כד"א היוכל אל לערוך שלחן במדבר:
וחמושים מזויינים על שם חמשה כלי זיין הנזכרים בפסוק מגן וצנה ורומח וחצים ומקל יד:

פסוק יט
השבע השביע ב' במס' הכא ואידך גבי שאול השבע השביע אביך את העם כדדרשינן הכא מלמד שהשביע את אחיו שישביעו לבניהם אף התם נמי השביע לעם שישביעו אף לאותם שלא היו שם כשהשביעם ולכך נלכד יהונתן אע"פ שלא שמע את השבועה:

פסוק כא
ולילה בעמוד אש ולילה ו' במסורה, הכא ואידך ולילה אור בעדני. ולילה כיום יאיר. ולילה ולא דומיה לי. ולילה באים להרגך. ולילה ללילה יחוה דעת. וזהו ולילה באים להרגך. שבליל ז' השיגום ובאים להרגם ולילה אור בעדני וכיום יאיר לי בעמוד אש ע"כ ולילה ולא דומיה לי שאמרתי לפניו שירה. ולילה ללילה יחוה דעת שלילה זה מחוה

דעת לליל מלחמת סיסרא שהיתה ג"כ בלילה שנאמר הכוכבים ממסילותם נלחמו עם סיסרה ואימתי כוכבים נראים בלילה:

פסוק כב

לא ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש וגו'. שעמוד האש משלים לעמוד הענן מדכתיב לפני העם ולא כתיב מלפני העם משמע שלפעמים היו שניהם לפני העם:

לא ימיש ב' במס' הכא ואידך ביהושע לא ימיש מתוך האהל כמו שהעננים היו משלימין זה לזה כך עשה יהושע משכים בבוקר בעוד עמד עמוד האש ללמוד ולערב הקדים ולמד בעוד עמד עמוד הענן והיינו לא ימיש כמו שהעננים לא משו כך יהושע לא מש מתוך האהל וע"כ זכה לילך לפני העם:

פרק יד

פסוק ב

נכחו ב' במס' דין ואידך כי נכחו יצא ביחזקאל מה התם בשער שנכנס לא יצא כדכתיב לא ישוב דרך השער אשר בא בו כי נכחו יצא אף כאן פרעה וחילו הדרך אשר נכנסו בים לא יצאו בו אלא מצד אחר כדאיתא בפסחים שאמרו ישראל כמו שאנו עולין מצד זה כך הם עולים מצד אחר אמר הקב"ה לים ופלטן לצד שיצאו בו ישראל:

פסוק ד

וחזקתי ב' הכא ואידך וחזקתי את זרועות מלך בבל שהקב"ה מחזיק לב הרשעים לטוררן מן העולם:

פסוק ה

ויהפך ב' הכא ואידך ויהפך להם לאויב שפרעה נהפך להם לא ויב:

פסוק ח

ביד רמה ג' הכא ואידך בפ' מסעי והנפש אשר תעשה ביד רמה בפ' שלח גבי ע"א מלמד שפסל מיכה עבר עמהם כמו שדרשו ועבר בים צרה:

פסוק י

ופרעה הקריב ג' במס' ופרעה הקריב ופרעה חולם. כאשר כבדו אתכם מצרים ופרעה וגו' הלא כאשר התעולל בהם. פי' אע"פ שפרעה חלם ופתר לו יוסף חלומותיו לא זכר לו זו הטובה ופרעה הקריב להלחם עם ישראל ע"כ התעולל בהם:

הקריב ב' במס' ופרעה הקריב, הקריב את קרבנו. כיון שבא לפני בעל צפון הקריב קרבן לו:

והנה מצרים נוסע אחריהם זה עוזא שר של מצרים ולכך אמרו עזי וזמרת יה עמד כנגד שר של מצרי [ם:

פסוק יד

תחרישון ב' הכא ואידך מי יתן החרש תחרישון וגו' שאמר להם משה מי יתן החרש תחרישון כי ה' נלחם לכם ואין לכם לצעוק אלא תחרישון ותהי לכם לחכמה כי תבטחו בה':

פסוק טו

מה תצעק אלי רמז לו אתה עתיד לצעוק אלי מ"ם יום בהר להתפלל על ישראל וה' תיבות על אחותך מרים אל נא רפא נא לה כי עת לקצר ועת להאריך אבל עתה אין עת להתפלל כלל אלא דבר אל בני ישראל ויסעו:

פסוק טז

הרם ג' במסו'. הרם את מטך. כשופר הרם קולך. מלמד שהממם וערבב אותם בקולות ואידך ויאמר הרם לך גבי אלישע כשצף הברזל. כמו הכא נעשה נס ע"י המים אף התם נעשה נס ע"י המים:

ובקעהו בזכות ויבקע עצי עולה ובזכות בקע לגלגלת קרי ביה בקע וה"ו שבזה השם נבקעו המים:

פסוק כ

ויאר ב' במסו'. ויאר את הלילה. אל ה' ויאר לנו. וזהו ויהי הענן והחושך למצרים שלא סר עמוד הענן כמו בשאר הלילות אלא היה הולך לאחוריהם כדי להחשיך למצרים אבל לישראל היה אור דכתיב אל ה' ויאר לנו:

זה אל זה ב' דסמיכי דין ואידך וקרא זא"ז ואמר ק' ק' שבקשו המלאכים לומר שירה וא"ל הקב"ה מעשי ידי ' טובעים בים ואתם אומרים שירה וזהו ולא קרב זה אל זה אותם שנאמר בהם וקרא זא אל זה:

פסוק כא

ויולך ד' במס' ויולך ה' את הים. ויולך אותם שמרונה גבי אלישע כשהכה לעבדי מלך ארם בסנורים לומר שגם מצריים הוכו בסנורים ואידך ויקח אותם נבוזראדן וגו' ויולך אותם אל מלך בבל. ואידך גבי שארית הגולה (לחד חשיבי דחד ענין הוא) ואידך ויולך חושך ולא אור. שחשכו עיניהם מהגלות כאלו הוכו בסנורים:

ברוח קדים ב' במסו' הכא ואידך ברוח קדים תשבר אניות תרשיש מלמד שנשתברו כל אניות שבים כשנבקע:

פסוק כד

באשמורת הבוקר ב' הכא ואידך ויבאו בתוך המחנה באשמורת הבוקר גבי שאול בהלחמתו עם אנשי יבש גלעד שהוא עת רצון שהקב"ה עושה בה נס לצדיקים:

וישקף ד' הכא ואידך וישקף על פני סדום כמו ששם נדונו באש וגפרית כך נדונו כאן. וישקף אבימלך וישקף ארונה וירא את המלך כמו שהיה אבימלך מלך פלשתים כן היה ארונה מלך כדכתיב את הכל נתן ארונה המלך למלך:

ויהם ב' במס' דין ואידך ויהם ה' את סיסרא לומר כמו שבכאן היה עמוד הענן יורד ומלחלח את הקרקע ועושהו טיט ועמוד האש מרתיחו והיו טלפי סוסיהן משתמטות כך היה בסיסרא וכמו ששם גרפם נחל קישון כך בכאן פלטן הים ליבשה:

פסוק כה

וינהגהו בכבדות על שאמר תכבד העבודה:

פסוק כז

לפנות בוקר ב' הכא ואידך יעזרה אלהים לפנות בוקר שעזרם אלהים לפנות. בוקר:

לאיתנו אותיות לתנאיו שהתנה הקב"ה עם הים במעשה בראשית שיבקע לפני ישראל:

פסוק כט

חמה מימינם ומשמאלם חמה כתיב חסר שהקב"ה נתמלא עליהם חמה על פסל מיכה שעבר עמהם בים והיינו דכתיב ועבר בים צרה ס"ת רמה שהיא בגימ' פסל מיכה:

פסוק לא

ויאמינו ב' ויאמינו בה' ויאמינו אנשי נינוה באלהים כדאיתא במדרש שלא נשאר בהם עד אחד שלא נשאר אלא אחד והוא פרעה והלך לנינוה ומלך שם וזהו ויאמינו אנשי נינוה באלהים נזכר למה שראה במצרים ועל הים:

ובמשה ב' ובמשה עבדו. וידבר העם באלהים ובמשה. לומר לך החולק על רבו כחולק על השכינה והמאמין בדברי חכמים כמאמין בשכינה:

פרק טו

פסוק א

אז ישיר ב' הכא ואידך אז ישיר ישראל. לומר אע"פ שלא הזכיר שם משה מ"מ גם הוא אמר שירה כמו בכאן אלא שלא הזכירו שלקה ע"י המים:

אז ישיר אמר בלשון שנתרעמתי ומאז באתי אל פרעה באותו לשון אתחיל לשבח ולקלס:

ישיר יו"ד שיר שיו"ד שירות הם. ים. באר. האזינו. יהושע. דבורה. חנה. דוד. שלמה. חזקיה. ושירה לעתיד:

אשירה ג' הכא ואידך אנכי לה' אנכי אשירה כמו בכאן טבעו בים סוף גם שם נחל קישון גרפם ואידך אשירה נא לידידי שירת דודי לכרמו על שם גפן ממצרים תסיע:

פסוק ב

עזי ג' הכא ואידך בהלל ואידך עזי וזמרת יה ה' ויהי לי לישועה ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה זה שארז"ל שמים מתוקים היו נוזלים מקרקע הים ושאבו מים בששון:

פסוק ד

מרכבות ד' במס' הכא ואידך ואת מרכבות השמש שרף באש גבי יאשיהו כשביער ע"א מלמד שפרעה וחילו היו מציירין ע"א שלהם בבגדיהם ואידך גבי שבנא מרכבות כבודך שהלך להשלים עם סנחריב ולעבוד ע"א אבל אני לא ידעתי נפשי בטוב ע"א אלא מרכבות עמי נדיב כדכתיב רוכב שמים בעזרך:

ומבחר ב' הכא ואידך ומבחר בחוריו ירדו לטבח שלאחר שטבעו בים ירדו לטבח אבריהם בסלעים שבים:,

פסוק ה

במצולות ג' ירדו במצולות ואת רודפיהם השלכת במצולות במחשכים במצולות. שהיו במחשכים במצולות כדכתיב ויהי הענן והחושך:

פסוק ו

בכח ד' במסורה הכא ואידך הרימי בכח קולך דאיתקש גאולה אחרונה לראשונה. ואידך איש חיל בכח. קול ה' בכח. זהו שאמרו שמדמין אותו לבריותיו:

פסוק ז

קמיך ב' תהרוס קמיך. שאון קמיך עולה תמיד. ע"כ תהרוס קמיך:

תשלח ה' תשלח חרונך. מבצריהם תשלח. מלמד כמו שלקו הם על הים כך לקו במצרים והרם מבצריהם ואידך שלח תשלח את האם. תשלח רוחך יבראון. אבל ישראל עברו ביבשה בים כדכתיב תשלח קציריה עד ים מ"מ לא נכנסו לארץ כדכתיב שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך ששלח האבות מעל פניו והמיתם במדבר ולקח את הבנים והכניסם לארץ מ"מ יש להם חלק לעוה"ם כדכתיב תשלח רוחך יבראון:

פסוק ח

וברוח ד' במסודה הכא ואידך וברוח שפתיו ימית רשע. וברוח בער. שברוחו ממית הרשעים ומבערם. ואידך וברוח פיו כל צבאם שאלו הוא מבער ברוח ואלו בורא ברוח:

בלב ים ג' דין ואידך דרך אניה בלב ים פי' ישראל הלכו בים בדרך ישרה וסלולה כדרך האניה בלב ים כדכתיב דרך לעבור גאולים אבל מצרים הלכו מטורפים בלא דרך והיו כשוכב בלב ים:

פסוק י

צללו ג' הכא ואידך לקול צללו שפתי. ויהי כאשר צללו שערי ירושלים. לומר שהביא על מצרים קולות וחרב קולות דכתיב לקול צללו וחרב מה צללו דהתם דכתיב אם תשנו יד אשלח בכם אף הכא קולות וחרב:

פסוק יא

באלים ב' במסורה מי כמוכה באלים. הנחמים באלים. דרשו על הע"א שעושים אותה תחת האילנות כמו תחת האלה ורגילים לעשות אשרה שיש לה צל כי יש אשרות שיש להם פירות ואין להם צל ואלו יש להם צל ואין לה פירות אבל הקב"ה צלו נאה ופירותיו מתוקים ויש לו צל והיינו דכתיב בצלו חמדתי וישבתי ופריו מתוך לחכי:

פסוק יג

נחית ב' במסו'. נחית בחסדך. נחית כצאן עמך. מה הרועה מרעה הצאן כל אחד לפי המרעה הראוי לו כך הענן מנחה אותם כל אחד לפי מהלכו הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו ומה הרועה מרבץ הצאן בצהרים שלא יכם שרב ושמש כך היו מוקפים בעננים שלא יכם שרב ושמש:

עם זו ג'. דין ואידך עם זו קנית עם זו יצרתי לי. שעה זו קנית כשגאלת אותם וכאלו יצרתם אז בריה חדשה:

פסוק יד

אחז ב' במסורה דין ואידך אחז בקרנות המזבח מלמד שאחזו חיל ורעדה והוצרך לאחוז בקרנות המזבח ועוד חד מלישנא אחרינא שמאל בעשותו ולא אחז:

פסוק יז

לשבתך ג' במסו' הכא ואידך בנה בניתי בית זבול לך מכון לשבתך עולמים. וחבירו בדה"י זה שאחז"ל בית המקדש שלמטה מכיון כנגד בית המקדש שלמעלה. מכון לשבתך פעלת ה' בנה בניתי בית זבול לך מכון לשבתך כנגדו. לשבתך בגימ' ירושלים ציון:

ידיך יו"ד יתירה בשביל י' נסים שנעשו במקדש ובשביל י' קדושות שנתקדשה הארץ:

פסוק יח
ה' ימלוך פסיק לומר לך כשיבוא העת שיאמרו ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד אז תפסוק מלכות או"ה: משה הקדים ה' למלכות ודוד הקדים מלכות לה' שנאמר ימלוך ה' לעולם לפי שסיים ודרך רשעים יעות לא רצה להזכיר ה' על הרעה:

פסוק כב
ויסע ג' במסורה דין ואידך ויסע מצאן עמו מלמד שהיו מוצאים אבנים טובות בקרקעית הים והסיעם משה בעל כרחם כצאן הזה שהרועה מסיעו מעדר לעדר ועוד חד באיוב ויסע כעץ תקותי שע"י פרעה שהיה עמו בעצתו בעבודת פרך נפרע לו מדה כנגד מדה שנאמר ויסע כעץ תקותי:

פסוק כג
מרתה ב' במסורה הכא ואידך כי אותי מרתה בירמיה מה התם היו ממרים בה' אף הכא נמי:

פסוק כה
חק ומשפט ג' במסורה הכא ואידך כיהושע וישם לו חק ומשפט כשכם כשכרת ברית עם ישראל. ואידך וללמד בישראל חק ומשפט בעזרא מה התם נתנו להם חקים ומשפטים אף ביהושע כאלו בו ביום ניתנה להם התורה שקבלו לעבוד את ה' וכן בעזרא נתחדש להם כתב של תורה:

שם שם לו חוק ומשפט זה פרה אדומה שכשם שזה המר ממתיק המרים כך פרה אדומה מטהרת הטמאים ומטמאת הטהורים:

שם בגימטריא פרה אדומה:

פסוק כו
מחלה אותיות הלחם ואותיות המלח לומר לך ששמונים ושלשה מיני חלאים תלוים במרה ופת שחרית במלח וקיתון של מים מבטלתן ולכך סמך לו עינות מים:

רופאך הפ"א רפויה שהרפואה שבידי שמים באה בשופי ושבידי אדם בא בקושי ועל כן ורפא בפרשת משפטים דגוש:

פרק טז

פסוק א
סין בגימ' הסנה ונקרא סיני ע"ש יו"ד דברות שנתנו בו:

פסוק ג
לשובע ד' במס' דין. ואידך ואכלתם לשובע. ואכלתם לחמכם לשובע. צידה שלח להם לשובע. מלמד שגם במצרים זימן להם הקב"ה ספוקיהם כמו שדרשו רז"ל הדגה אשר נאכל במצרים חנם וכי תעלה על דעתך שנתנו להם חנם השתא וכו' אלא שהקב"ה היה מזמין להם דגים בכדיהם וזהו צידה שלח להם לשובע:

פסוק ד
אנסנו הילך בתורתי שלא ניתנה התורה אלא לאוכלי המן:

פסוק ה
והיה משנה כל מעשה השבת כפול. שני כבשים. שתי ככרות שתי נרות. זכור ושמור:

פסוק ז
בשמעו ג' במס' הכא ואידך וירא בצר להם בשמעיו את רנתם ואידך בשמעו את דברי האלה הזאת בשביל שצר להם שלא היה להם לחם לאכול ובדין התלוננו שמע תלונותם אבל מי שהוא בשלום ובשמעו את דברי האלה והתברך בלבבו לאמור שלום יהיה לי לא ישמע לו ה':

פסוק י
ויהי כדבר אהרן ולא משה כי בזכות אהרן היו העננים לכך סמך והנה כבוד ה' נראה בענן:

פסוק יג
השליו ב' במסורה הכא ואידך ויאספו את השליו. לומר שגם בכאן אספו ממנו הרבה אלא שפסק ולכך חזרו והתלוננו עליו:

פסוק יד
מחספס בגי' עולה רמ"ח שהיה המן נבלע ברמ"ח איברים:

פסוק טז
זה הדבר אשר צוה ה' בזה הפסוק יש כל אלפ"א ביתא לומר לך כל המקיים את התורה מזמין לו ה' פרנסתו בלא טורח כאוכלי המן:

פסוק כ
ויותירו ב' במסורה הכא. ואידך ויותירו כדבר ה'. התם שהותירו כדבר ה' נשתלחה בו ברכה והכא שעברו על דבר ה' והותירו נשלח בו קללה:
וירם ג' דין ואידך וירם כבוד ה'. וירם לבם. זה גסות הרוח ולכך נסתלקה שכינה שנאמר וירם כבוד ה' מעל הכרוב דאמרינן בפרק קמא דסוטה כל מי שיש בו גסות הרוח כאלו

דוחק רגלי השכינה ועוד וירם לבם שאם רם לבבו שיש בו גסות הרוח ירום תולעים וזה ששנינו מאוד מאוד הוי שפל רוח שתקות אנוש רמה:

פסוק כא

וחם השמש ונמס ד' במסו'. הכא ואידך וחם הוא אבי כנען. וחם לאדוני המלך. אם ישכבו שנים וחם להם. כדאיתא ביומא שהמן היה מברר הכל אם נשאת תוך ג' חדשים וילדה ספק בן ט' לראשון או בן ז' לאחרון בבית מי שנמצא העומר שלו היה אביו וזהו אם ישכבו שנים וחם להם היה מתברר ע"י וחם השמש וכן אם זרק לה קדושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה אם נמצא עומרה בביתו היה קרוב לה ואם נמצא בבית אביה היה קרוב לו וזהו וחם לאדוני המלך שדורש בסנהדרין על קדושין וחם השמש שהיה מתברר על ידו וכן גבי עבד כנעני זה אומר שלי הוא וזה אומר שלי הוא בבית שנמצא עומרו שלו היה וזה הוא וחם הוא אבי כנען. אדוני אבי הרא"ש ז"ל:

ונמס ב' הכא ואידך שניו יחרוק ונמס. שהיה המן נימוס ושותין ממנו החיות ואומות העולם צדין אותן ואוכלין וטועמין בהם טעם מן והיו חורקין שניהם ונמסו על טובתם של ישראל:

פסוק כב

לאחד ב' במס' הכא ואידך ככה תעשו לאחד כמספרם. כל אחד הי' מנחתו עשרון א' וכבש הבא עם העומר היתה מנחתו שני עשרונים ואיתא במדרש אחד לכבש האחד, היתר להקב"ה שהוא אחד וכן נמי תעשו לאחד כמספרם כמו שעשיתם לכבש כן תעשו עשרון אחד יתר להקב"ה:

פסוק כג

שבתון שבת קודש הקדים שבתון לשבת ואח"כ קודש ובפרשת ויקהל הקדים קודש לשבת והיה לכם קודש שבת שבתון לה' לומר שמוסיפין מחול על הקודש בכניסתו וביציאתו שצריך שביתה קודם שבא עיקר הקדושה ולאחר שיצאה הקדושה וכן במקום אחד נאמר את שבתותי תשמרו הקדים שבת לשמירה ובמקום אחר הקדים שמירה לשבת כההיא דתנן לא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה ושמירה אחריו שאסור ליהנות ממעשה שבת כגון לרחוץ במרחץ שנתחמם לצורך ישראל:

פסוק כד

ורמה ב' במס' דין ואידך ורמה תכסה עליהם. לומר לך שאין הרמה שולטת במתים כשבת ואין הרמה שולטת סאוכלי המן כדאי' בהמוכר את הספינה:

פסוק כז
ל לקוט. ב' במסורה הכא ואירך ללקוט בשדה אחר. מה התם ילפינן ב' לקט ג' אינו לקט אף הכא שנים לקטו ביום הששי ומצאו וביום השבת יצאו ללקוט השלישי ולא מצאו:

פסוק כט
אל יצא ג' במסורה. הכא ואידך אל יצא פליט מן העיר בואו הכום איש אל יצא. אל יצא איש ממקומו היינו חוץ לד' אמות לפי שיצא חוץ לתחום אל יצא פליט מן הע. ר היינו תחום שבת. בואו הכום איש אל יצא רמז לב"ד לוקין על ערובי תחומין דבר תורה:

פסוק לב
למען יראו את הלחם ר"ת אליה לומר שיהא שמור עד שיבא אליהו:

פסוק לג
והנח ב' במסורה הכא ואידך והנח אל הסלע דגדעון מה התם נתעכל מאליו גם המן נבלע באיברים ונתעכל מאליו:

פסוק לו
והעומר עשירית האיפה סמך והעומר לפרשת המן רמז שיאכלו המן עד שיקריבו העומר:

פרק יז

פסוק ב
תריבון ג' מה תריבון עמדי. האתם תריבון לבעל. אם לאל תריבון. ללמדך שכל המריב עם רבו כאלו מריב עם הקב"ה וכאלו מריב בשביל ע"א וזהו אם תריבון לבעל:

פסוק ג
למים ה' במסורה דין ואידך רפאתי למים. הוי כל צמא לכו למים. ואדיריהם שלחו צעיריהם למים. ולא צמא למים. פי' אם יצמאו למים שאדיריהם ישלחו צעיריהם ולא ימצאו מים לכו למים דהיינו תודה ויתרפאו למים ולא יהיה לא רעב ללחם ולא צמא למים:
העליתנו ב' במס' דין ואידך המעט כי העליתנו במחלקותו של קרח לומר שאותם עצמם הם שדברו בכאן:

פסוק ז
אם אין ד' במס' דין ואידך אם אין אתה דבר גבי אבשלום כשיעץ לו לצאת למלחמה עם דוד. אם אין אתה שומע לי. היש בה עץ אם אין. פי' אנכי אמרתי כי היא ארץ טובה

ודחבה אם אין אתה שומע לי ושלחת מרגלים לראות אם יש בה עץ אם אין חייך שאתה צריך להלחם כההיא אם אין. דאבשלום דמיירי במלחמה כמו שארז"ל אם לא שלחו מרגלים לא היו צדיכין לכלי זיין וכן בכאן בשביל שאמרו היש ה' בקרבנו אם אין בא עליהם עמלק:

פסוק ח

ברפידים ברף ידים שרפו ידיהם מן המצות:

עם ישראל ברפידים בגימ' רפו ידיהם מן המצות:

פסוק ט

וצא ב' הכא ואידך וצא השדה שאמר לו לצאת חוץ לעננים:

פסוק יב

אמונה עד בא השמש שהזכיר זכות אבות. אמונה זה אברהם דכתיב והאמין בה'. עד בא זה יצחק דכתיב ביה ויצחק בא מבא. השמש. זה יעקב דכתיב ביה וילן שם כי בא השמש:

פסוק יד

זכרון בספר ושים באזני ר"ת זבוב שרץ אחר דמן של ישראל כזבוב:

מחה אמחה בגי' זה המן. אמחה ב' במס' הכא ואידך במבול מה התם נמחו כל אשר בארץ אף עמלק צריכים למחותו שלא ישאר לו שום זכר ולכך נענש שאול שהשאיר לו שום זכר:

פסוק טו

נסי ב' במסורה הכא ואידך ואל עמים ארים נסי מה התם נס ממש כמו וכנס על הגבעה אף כאן נס ממש שקרא להקב"ה נסי ודגלי:

פסוק טז

כי יד יו"ד של כי ויד בגי' דויד:

מדר דר בגי' לימי משיח:

פרק יח

פסוק א

וישמע יתרו אמרו רבותינו ששמע קריעת ים סוף שכשנקרע הים נהם נהמה גדולה עד ששמעו כל מלכי מזרח ומערב וזהו שנאמר וינהום עליו וגו' כנהמת ים ואמרו ג"כ ששמע מלחמת עמלק:

וישמע יתרו כהן מדין חתן בגי' אלה הם קריעת הים ומלחמת עמלק: יתרו בגי' כומר היה לע"ז ובגי' התורה. שבא להתגייר ולקבל התורה. לשון א"א הרא"ש ז"ל: יתרו קרי ביה יתר ו' ששה שמות היה לו יתר על שאר בני אדם. ד"א שבא לקבל י' דברות ותר"ו מצות יותר על ז' הראשונות שנצטוו בני נח: את כל אשר עשה אלהים למשה:

למה אמר אלהים פי' א שר עשה הקב"ה למשה אלהים לפרעה א"נ שמע שבא עליו במדת הדין להורגו על שלא מל בנו שנא' ויפגשהו ה' ויבקש המיתו ושמע שניצל מזה:

עשה אלהים ב' במסורה הכא ואידך בפרשת מקץ מה זאת עשה אלהים לנו שבאותו לשון שנצטערו באותו לשון הרויחו להם בעלייתם משם:

פסוק ב

אשת משה אחר שלוחיה פי' היא כאשתו אע"פ ששלחה שמלך אין נושאין גרושתו:

פסוק ג

שם האחד גרשום כי אמר גר וגו' ושם האחד אליעזר כי אלהי אבי בעזרי וגו'. ואין כתיב כאן כי אמר איכא למימר אכי אמר דלעיל קאי ועל גרשום כתיב כי אמר כי יש דרש במדרש כשנתן יתרו בתו למשה הוצרך להתנות שיהי' הבן הראשון לע"א ולכך לא נימול עד שפגעו המלאך בדרך ובקש להמיתו ואז מלתו צפורה ומחלה לו התנאי שהתנה עם אביה לכן בכאן כתיב כי אמר כלומר עתה נגלה לכל כי אנוס היה על תנאי הזה כי גר היה והוצרך לעשות מאמר יתרו ומ"מ על ידי התנאי יצא ממנו יהונתן שנעשה כומר לפסל מיכה לכן לא כתיב כי אמר על אליעזר כי לא היה רוצה לגלות שהרג את הנפש ורצה פרעה להרגו ומיהו בגמרא משמע שאליעזר בן משה לא נימול עד שפגעו המלאך שאמר משה אמול ואצא לדרך סכנה היא לתינוק וזה היה אליעזר שמשבא למצרים לא מצינו שהיה לו בן אח"כ:

פסוק ה

חונה ב' במסורה. הכא ואידך חונה מלאך ה' סביב לידאיו מלמד שלא הוצרך יתרו לשאול על אהל משה אלא ראה ענן קשור עליו ובזה הכידו וזהו חונה מלאך ה' סביב ליראיו. אל המדבר אשר הוא חונה שם:

פסוק ט

ויחד יתרו שיחד לבו לאל אחד ונעשה יהודי. ד"א מלמד שנעשה בשרו חדודים חדודים על אבדן מצרים:

ויחד יתרו על בגימ' הן עלה בשרו חדודים:

פסוק יג
ממחרת עם האותיות בגי' למחר יום כפורים עם התיבות:
מן הבקר עד הערב ולא אמר ועד רמז שזמן ב"ד עד ו' שעות וכנגד ו"פ שכתוב בפרשה לשפוט ושפטתי ושפטו וכתיב הבקר עד הערב, ה"א ה"א יתירה שלמטה אינו אומר אלא מן בקר עד ערב לומר כל הדן דין אמת לאמתו כאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית שנברא בה':

פסוק טו
לדרוש אלהים ד' במסו' הכא ואידך בשמואל בלכתו לדרוש אלהים בענין שאול כשהלך לבקש האתונות. ולא יכול דוד ללכת לפניו לדרוש אלהים בדברי הימים בענין הדבר כשראה המלאך המכה בעם. ויהי לדרוש אלהים בענין עוזיהו שדרש אלהים במלחמה מלמד שעל כל צרכיהם היו באים לדרוש אלהים כההיא דשאול שדרש אלהים על אבידתו וכההיא דדוד שהתפלל על הדבר וכההיא דעוזיהו שהתפלל על אויביו:

פסוק טז
תורותיו ג' במסו' הכא ואידך תרי בבניינא דיחזקאל מלמד שרמז לו על בנין בית המקדש:

פסוק יט
איעצך ג' במסורה הכא ואידך דבלעם לכה איעצך דאיתקש נבואה דבלעם לנבואת משה ואמרו חז"ל ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אבל באוה"ע קם. קבלתי שפירושו קם לשעה פי' לפי שעה כמו שהיתה מדברת לשעה ולא בהתמדה ואידך וכי איעצך לא תשמע אלי בענין צדקיהו שיעץ לו ירמיהו לצאת אל שרי מלך בבל משה ששמע לעצת יתרו נאמר בו על מקומו יבא בשלום אבל צדקיהו שלא שמע לעצת ירמיהו גלה ממקומו:

פסוק כ
והזהרתה אתהם ב' ההי"ן יתירים אלו יו"ד דברים שבין דיני ממונות לדיני נפשות:

פסוק כג
וצוך ב'. הכא. ואידך וצוך לנגיד פי' אם יצוך אלהים בזה תוכל להיות נגיד כי בענין אחר לא תוכל לעמוד:
על מקומו ב' במסו' דין. ואידך והתבוננת על מקומו ואיננו לומר אם תעשה דין למטה הרי הוא שלום ואם לאו יעשו לו דין למעלה וזהו והתבוננת על מקומו ואיננו:

פסוק כו
הקשה ב' במסו'. הדבר הקשה. ערפך הקשה. מלמד שהיה משה דן דין האלמים שהיו קשי עורף:

פרק יט

פסוק א

בחדש השלישי סמך למה שאמרו הגיורת השבויה המשוחררת לא ינשאו עד שיהיה להם ג' חדשים כמו שישראל נשתחררו ויצאו משבי מצרים המתין להם ג' חדשים ליום מתן תורה שנתחתנו בו להקב"ה:

לצאת ג' הכא. ואידך לצאת בני ישראל על ענין הבית וכן הכא בנו משכן. ואידך על מיתת אהרן בשנת הארבעים לצאת בני ישראל שמיתת הצדיקים מכפרת:

ביום הזה באו מדבר סיני על אותו יום שנאמר למשה תעבדון את האלהים על ההר הזה:

פסוק ג

ותגיד לבני ישראל. מלא יו"ד שתגיד להם עשרת הדברות:

פסוק ד

אתם ד' ראשי פסוקים. הכא. ואידך אתם לכו קחו לכם תבן בשביל שלא רצו מצרים לתת להם תבן אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים. אתם נצבים אתם עדי. לומר בשביל שאתם נצבים היום לעולם תוכלו להיות עדי כי לעולם אני נצב:

ואביא אתכם אלי מה אשה נקנית בכסף ובשטר ובביאה אף ישראל כן. בכסף זו ביזת מצרים. בשטר זו התורה שנאמר תורה צוה לנו משה מורשה אל תקרי מורשה אלא מאורשה. בביאה זהו שנא' ואפרוש כנפי עליך וגו' ואבא בברית אתך לכן אמר הושע ג"פ וארשתיך לי: ואביא בגימ' בביאה:

פסוק ה

והייתם לי סגולה מכל העמים ס"ת מילה:

פסוק ו

ואתם תהיו לי ממלכת כהנים אלו זכו ישראל היו כולם כהנים גדולים ולע"ל תחזור להם שנא' ואתם כהני ה' תקראו:

וגוי ד' וגוי קדוש וגוי לא ידעוך אליך ירוצו ושנים בירמיה על חורבן הבית וגוי גרול יעור מירכתי ארץ וגוי גדול ומלכים רבים יעורו מירכתי ארץ אם תהיו גוי קדוש גוי לא ידעוך אליך ירוצו, ואם לאו גוי גדול יעור:

פסוק ט
לעול ם. ב' מלאים הכא ואידך לא תדרוש שלומם וטובתם כל ימיך לעולם וכן יש במדרש לימות המשיח יבא משה ויוליך עמו דור המדבר, וכן בא להזהיר בעמוני ומואבי שלא נדרוש שלומם וטובתם לעולם:

פסוק יג
סקול יסקל ב' במסו' הכא, ואידך סקול יסקל השור, דילפינן לדורות מכאן, מה כאן בדחייה ובסקילה אף לדורות דחייה וסקילה. אם בהמה אם איש לא יחיה. בקללה מתחילין מן הקטן:
במשך ב' במסורה. הכא ואידך במשוך בקרן היובל שגם לשם נזדמן להם שופר מאילו של יצחק ובזכות זה השופר של מתן תורה נפלה חומת יריחו:

פסוק טז
בהית הבקר חסר וי"ו שאז שלמו ו' עונות:

פסוק יז
בתחתית ההר, **והר סיני** מלמד שנתלש ההר ממקומו ונעשה כהר על גבי הר:

פסוק יט
הולך וחזק ב' במסו' הכא ואידך ודוד הולך וחזק כדאי' בעירובין דוד גלי מסכתא הולך וחזק שאול לא גלי מסכתא כתיב הולכים ודלים וזהו ודוד הולך וחזק בתורה דכתיב בה הולך וחזק מאד:

פסוק כג
וקדשתו ב' במסורה חד ריש פסוק וחד סוף פסוק וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב. ודין. גבי כהן ריש פסוק לפי שקדושתו ראשון לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון ות"ח קדושתו בסוף כדכתיב לקדושים אשר בארץ המה כלו' לאחר מיתתו שיהי' בארץ נכרת קדושתו כי בחייהם הן בקדושיו לא יאמין וגם גדולת ת"ח בסוף הקריאה שגדול שבכולם גולל:

פרק כ

פסוק א
וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר. בגי' בכל מה שבכתב וגם כל שבעל פה:

פסוק ב

אנכי בגי' כסא לו' שקרע כל הרקיעים עד כסא הכבוד ובגימטריא מלא ועוד עשרה וזהו הלא את השמים ואת הארץ אני מלא ויש בו עשרה הויות ראשון ואחרון בשמים ובארץ וד' רוחות ועומק ורום:

אשר הוצאתיך ג' במסור'. ב' בדברות ואידך אשר הוצאתיך מאור כשדים שהוציאו מאור כשדים ליתן לבניו התורה:

פסוק ד

תמונה בגי' פרצוף אדם:

ואשר בארץ בגימ' המה ההרים והגבעות:

מתחת בגימטריא זו שלשול קטן:

פסוק ו

ועשה חסד ד' במסורה. ב' בדברות. וב' גבי דוד ועשה חסד למשיחו לו' מי שעושה חסד לאחרים עושין עמו חסד ודוד היה גומל חסד אף לאו"ה דכתיב ויאמר דוד אעשה חסד עם חנון לכך עשו עמו חסד:

ולשומרי מצותי וסמיך ליה לא תשא מלמד שחמורה שבועת שוא ככל המצות. ד"א לומר כשתשמור המצות הזהר שלא תעשה אותם לשוא שלא לשמם אלא עשה אותם לשמם. על שי"ן דלא תשא יש ז' תגין כנגד ז"פ כזב ביחזקאל שבע תועבות בלבו שבע חטאות בתוכחה ז' עונותיכם מלאים ז' שמות ליצה"ר ז' מדרגות לגיהנם:

פסוק ח

זכור זה הפסוק הוא פסוק ז' ומתחיל בז' בשביל שהשבת הוא שביעית וז' מוזכרים בפסוק אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך ובהמתך וגרך וכנגדם תקנו ז' מנוחות באתה אחד. וה' תיבות בפסוק זכור לו' לך כל המקיים את השבת כאלו קיים ה' חומשי תורה:

פסוק יב

כבד את אביך ואת אמך סמך כבוד אב ואם לשבת לומר לך כשם שחייב לכבד את השבת כך חייב לכבד אביו ואמו:

למען יארכון חסר יו"ד שאין אריכות ימים בעוה"ז שנברא בה' אלא בעוה"ב שנברא ביו"ד:

פסוק יג

לא תרצח דבור ששי ויש בו ו' אותיות לו' לך שאדם נברא ביום הששי. לא תגנוב. בגי' גונב נפש. עשרת הדברות מתחילין באל"ף ומסיימין בכ"ף וזהו אך טוב לישראל ויש

בהם תר"ך אותיות נגד תרי"ג מצות ושבע מצות בני נח וסימנם כתר תורה לומר לך שאם לומד אדם תורה לשמה היא כתר לראשו ואם לומד שלא לשמה יחזור לכרת. ויש בהם תיבות מנין עקב וזהו שרמז אליעזר בקע משקלו. ושני צמידים אלו ב' לוחות. עשרה זהב משקלם אלו י' הדברות וזהו עקב אשר שמע אברהם בקולי. ובשמרם עקב רב. ואצרנה עקב. עשה תורתך קבע מורשה קהלת יעק"ב עשרת הדברות שיש בהם קע"ב תיבות:

פסוק טו

וירא העם וינועו על כן מתנענעים בשעת לימוד התורה לפי שהתורה ניתנה באימה ברתת ובזיע:

וינועו בגי' י"ב מילין שהיו נרתעים לאחוריהם:

וינועו ב' במסורה הכא ואירך וינועו אמות הספים מקול הקורא מה התם ע"י מלאך אף הכא ע"י מלאכים כדכתיב מלכי צבאות ידודון ידודון:

פסוק יז

לבעבור ג' במסורה הכא ואידך לבעבור סבב את פני הדבר גבי דוד בענין האשה התקועית. לבעבור הביא ה' אל אבשלום את הרעה פי' לבעבור נסות אתכם ואם תעמדו בנסיון תהיו כדוד כמו שנא' בענין ואדוני חכם כחכמת מלאך האלהים ואם לאו לבעבור הביא ה' הרעה:

תחטאו ב' במסורה הכא ואידך רגזו ואל תחטאו. הבושה מונעת מן החטא והכעס מביא לידי חטא וזהו בעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו כל מי שיש לו בושת פנים לא במהרה הוא חוטא וזהו רגזו ואל תחטאו כי הכעס מביא לידי חטא:

יראתו על פניכם בגימ' זה הוא בושת הפנים:

פסוק יח

ומשה נגש בפרקי ר"א גש לא נא' אלא נגש מיכאל וגבריאל אחזוהו בשתי ידיו והגישוהו אל השכינה שלא ברצונו:

הערפל בגי' שכינה:

פסוק כא

אבוא אליך אבוא עולה עשרה לו' שאם אמצא י' בבהכ"נ אבוא אליך וברכתיך:

פסוק כג

תגלה ג' במסורה הכא ואידך תגלה רעתו בקהל בטרם תגלה רעתך לו' שאם יגלה ערותו על המזבח תגלה רעתו בקהל:

פרק כא

פסוק א

ואלה נוטריקון וחייב אדם לחקור הדין. המשפטים. נוטריקון הדיין מצווה שיעשה פשרה טרם יעשה משפט. אשר. נוטריקון אם שניהם רוצין:

ואלה המשפטים אשר תשים ס"ת מרמה שאם יבא דין מרומה לפני הדיין יחקור וידרוש כדי להוציאו לאמתו:

המשפטים אשר מ' דמשפטים ותיבת אשר נוטריקון אלו מנעל שופר רצועה:

אשר תשים לפניהם בגימ' דקדוקי התורה ודקדוקי סופרים. ויש בפסוק ה' תיבות לומר לך שכל הדן דין אמת לאמתו כאלו קיים ה' חומשי תורה וכאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית:

פסוק ו

אל הדלת לומר שישמור בית אדוניו:

מרצע עולה כמנין ת' שהשם גאלנו אחר ת' שנה משעבוד מצרים והוא הלך ונשתעבד אח"כ לפיכך ירצע במרצע:

ועבדו בגימ' לא הבן, ועבדו. הוא בא"ת ב"ש פזשק"ף בגי' לא הבן ולא הבת (עם התיבות והכולל):

פסוק ז

כצאת ג' במסור'. הכא ואידך כצאת משה אל האהל כצאת השמש בגבורתו זהו שאמרו פני משה כפני חמה וזהו כצאת השמש בגבורתו וכן הא דאמרינן פועל ביציאתו משל בעה"ב פי' שאינו צריך לצאת למלאכתו אלא משיצא השמש אע"פ שאינו מתחיל במלאכתו עד אחר שעה שיצא השמש. שהרי מתבטל משיצא השמש מה שהוא יוצא מביתו עד שיגיע למלאכה לא אמרינן שימהר לצאת כדי שיתחיל במלאכה ביציאת השמש וזהו כצאת העבדים שאינן חייבים לצאת אלא כצאת השמש:

פסוק ח

בבגדו כ' במסורה דין. ואידך ותתפשהו בכגדו והיינו דאמר ר"א כיון שפירש טליתו עליה שוב אינו רשאי למכרה דילפינן לה מבגדו דהתם שהוא בגד ממש. ור"ע נמי דסבר כיון שבגד בה שוב אינו רשאי למכרה ודורש בבגדו בה ל' בגידה ואיהו נמי יליף בגד דהתם מהכא שגם לשם היתה בגידה שסובר כמ"ד לעשות צרכיו נכנס אלא שנראית לו דמות אביו:

פסוק י
וענתה חסר וי"ו לומר לך שעיקר עונה בשבת ולא בששת ימי החול:

פסוק יא
ויצאה ב' במסו' דין ואידך ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר דאיתקש אמה לאשה מה אשה מתקדשת בשטר אף אמה נקנית בשטר:
אין כסף בגימטריא בסימנין. סמך אין כסף למכה איש ומת שאם הכה ומת אין חייב לשלם כסף דקם ליה בדרבה מיניה:

פסוק יג
לך מקום בגימ' לאלפיים אמה לומר שאף התחום קולטו:
אשר ינוס שמה וסמיך ליה וכי יזיד איש לומר שגם המזיד גולה שם וב"ד שולחין ולוקחין אותו משם:

פסוק יד
יזיד ב' במס' הכא ואידך אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי פי' שאם הנביא יזיד לדבר דבר אשר לא צויתיו הרי הוא כהורג לחבירו כמו הנביא שבבית אל שהחזיר הנביא אשר בא בדבר השם וכחש לו וגרם לו שנהרג:
על רעהו ה' במסורה דין ואידך כאשר יקום איש על רעהו ושעיר על רעהו יקרא בישעיה גכי מפלת אדום. כה תאמרו איש על רעהו כירמיה בענין נביאי השקר. גבר מחליק על רעהו. לומר מי שמחליק על רעהו בשפת חלקות ומתנבא לו נביאות שקר להחליקו בדברים כאילו מחריבו וזהו ושעיר על רעהו יקרא וכאלו הורגו וזהו ורצחו נפש:
בערמה ב' במסורה הכא ואידך ויעשו גם המה בערמה בגבעונים זה שהזיד להרוג בערמה וריחק עצמו מעדת ישראל ע"כ מעם מזבחי תקחנו למות אבל בגבעונים שבערמה קרבו עצמן לעדת ישראל זכו להיות חוטבי עצים ושואבי מים למזבח זה נתרחק מן המזבח ואלו נתקרבו למזבח. א"א הרא"ש זצ"ל:

פסוק יז
ומקלל אביו בגימט' זהו בסקילה:
ומקלל ב' במסורה הכא ראש פסוק ואידך בשמעי והוא סוף פסוק לומר שאותו המקלל היה ראש לסנהדרין ונעשה זנב ונהרג:

פסוק יח
באגרוף ב' במס' דין ואידך ולהכות באגרוף רשע לפי שחובשין אותו שאם ימות המוכה הורגין אותו לכך צריך שיהא בהכאה כדי להמית דהיינו באגרוף רשע שהכה בכח:

פסוק יט

אם יקום הפסוק הזה מתחיל בא' ומסיים בא' ירפא לו' לך שהקב"ה שולח יסורים על האדם וגוזר עליהם שילכו לאותו יום ולאותו שעה:

ונקה ג' במס' ונקה המכה. ונקה האיש מעון. מי שלח ידו במשיח ה' ונקה ג' מוחלין להם על כל עונותיהם חולה שנתרפא. חתן ומלך. אם יקום והתהלך בחוץ כגון שנתרפא ונקה מעונותיו. ונקה האיש היינו ע"י שישקנה והיא תמות והוא יקח אחרת ואז ונקה האיש מעון. מי שלח ידו במשיח ה' ונקה היינו מלך:

רק שבתו יתן למעוטי אם עבר על דברי הרופא:

פסוק כא

אך אם יום הפסוק הזה מתחיל בא' ומסיים בא' לומר שצריך שיחיה מעת לעת:

יוקם ג' הכא ואידך יוקם קין כל הורג קין שבעתים יוקם זה שאמרו חז"ל המוכר עבדו לשלשים יום רבי מאיר אומר ראשון ישנו בדין יום או יומים ולא שני דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וזהו לא יוקם כי כספו הוא ואיזה כסף יוקם קין אותו שגופו קנוי לו כדכתיב קניתי איש את ה':

כספו בגימ' כדין לכהמה שאף בבהמה צריך מעת לעת לענין ריסוק אברים:

פסוק כב

וכי ינצו אנשים ב' הכא ואידך וכי יחדיו כי ינצו אנשים יחדו איש ואחיו מה התם ממון דדרשינן וקצותה את כפה ממון אף ה"נ ממון דנתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתה וחייב ממון:

פסוק כו

וכי יכה אלו שני פסוקים מתחילין בוא"ו ומסיימין בוא"ו וכי יכה תחת עינו ואם שן עבדו תחת שנו הרי כ"ד כנגד כ"ד איברים שיוצא בהם ויש בהם כ"ו תיבות כשתצרף עמהן שן ועין יהיו כ"ו אברים וכן בויאמר ארור כנען ויאמר ברוך ה' אלהי שם כ"ו תיבות ומתחילין בוא"ו ומסיימין בוא"ו:

פסוק כח

ולא יאכל בגימט' ולא הנאה:

פסוק כט

נגח ב' במס' הכא ואידך או נודע כי שור נגח הוא כדאיתא בפ' שור שנגח דילפינן נזקין ממיתה לחייב על הקטנים כגדולים:

פסוק ל
פדיון ב' במסורה הכא ואידך ויקר פדיון נפשם רמז למ"ד כופרא כפרה בשביל שיקרה נפשם בעיני הקב"ה נתן להם כופר לכפרה:
פדיון נפשו בגי' הדמים של מזיק, ובגי' הדמים של נזק:

פסוק לד
לבעליו ג' הכא ואידך ישלם לבעליו בשומר שכר, עושר שמור לבעליו לרעתו, שזה מחמת עשרו כרה בור ברה"ר והוא לרעתו שמחייבו לשלם בנזקו וכי היכי דדרשינן הכא ישיב אפילו סובין ה"נ בשומר שכר אמרינן אפילו סובין:

פסוק לו
המת יהיה בגימטריא הבעלים מטפלין בנבילה:

פרק כב

פסוק א
במחתרת ב' הכא ואידך לא במחתרת מצאתים, שכיון שבא במחתרת ודאי בא להרוג כדכתיב גם בכנפיך נמצאו דם נפשות אביונים נקיים לא במחתרת, מה המחתרת דהתם על עסקי דם אף הכא נמי כן:

פסוק ב
זרחה ד' הכא ואידך והשמש זרחה:
על המים וגו' אדומים כדם שמש זרחה ונודד. והצרעת זרחה במצחו, פי' אם שמש זרחה ונודד כבר, שבא והלך בעוד לילה אז אין לו דמים, אבל אם זרחה עליו השמש, שבא ביום, כמו שהחמה זרחה על המים דמים, לו, וכן כתיב נמי התם אדומים כדם, שאם המתין עד שזרחה עליו השמש יש לו דם. וחד וזרחה לכם יראי שמי פי' לצדיקים, שמתרפאין בה כדכתיב ומרפא בכנפיה, אבל הרשעים מלקה ומשחנת אותם שנא' הנה יום בא בוער כתנור וגו' ולהט אותם וגו' ועל כן זרחה לו הצרעת במצחו:

פסוק ד
ובער ב' הכא ואידך ובער עליה הכהן אע"פ שאנו דורשין אותו על שן ורגל שדרסה על הפירות והזיקתן ה"ה כל מיני היזק שאם היו לו שם עצים והפסידתן חייב עליהם:

פסוק ה
קוצים ד' הכא ואידך קוצים כסוחים באש יוצתו ואל תזרעו אל קוצים דועכו כאש קוצים. זהו שאחז"ל כי תצא אש אפי' מעצמה והיינו באש יוצתו דמשמע מעצמן ומרבין ליחכה

נירו וזהו נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים והתם דרשו על הרשעים והיינו דועכו כאש קוצים דאיירי ברשעים:

פסוק ז

אם לא ימצא הגנב ונקרב ר"ת אליהו רמז לב' שהפקידו אצל א' זה ק' וזה ר' זה אומר ר' שלי וזה אומר ר' שלי כיון שאינו נמצא מי רוצה לגזול יהא מונח עד שיבא אליהו:

אם לא ימצא הגנב בגימט' הוא עצמו גנב:

פסוק ח

על חמור ב' הכא ואידך עני ורוכב על חמור איירי במשיח כי היכי דכתיב הכא אשר ירשיעון התם נמי איירי במאן דכתיב ביה וברוח שפתיו ימית רשע:

יאמר בגימטריא זה מין הטענה:

אשר יאמר כי הוא זה בגי' מודה במקצת טענה:

פסוק ט

וכל בהמה ג' הכא ואידך החיה וכל בהמה וכל בהמה מפרסת פרסה לומר שהחיה בכלל בהמה כמו התם דכתיב החיה וכל בהמה ואפילו עובר דכתיב וכל בהמה מפרסת וגו' בבהמה אותה תאכלו לרבות את העובר:

פסוק יז

מכשפה אותיות המכשף א' האיש וא' האשה אלא שדבר הכתוב בהווה. וסמיך ליה כל שוכב עם בהמה שרוב עריות ע"י כשפים. ד"א רמז לבלעם הקוסם ששכב עם אתונו. ס"ת כל שוכב ותיבת עם אותיות בלעם. וסמיך ליה זובח לאלהים יחרם שרוב מכשפות ע"י זביחה לע"א:

לא תחיה ג' במסורה דין ואידך לא תחיה כל נשמה. החכמה תחיה בעליה. במדרש יש שעמלקים מכשפים היו ועשו עצמם כדמות בהמות למלט עצמם לכך צוה הקב"ה והמתה מאיש עד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שה וגו' וזהו בשביל חכמה שהיה בהם ורצו להחיות עצמם בחכמתם צוה הכתוב לא תחיה כל נשמה ומכשפה לא תחיה:

פסוק יט

זובח ב' במסו' זובח לאלקים. זובח תודה יכבדנני זובח ומודה להקב"ה מכבדו ויראה בישע אלהים אבל זובח לאלהים יחרם:

יחרם ג' במסורה הכא ואידך יחרם מן האדם לא יפדה. יחרם כל רכושו. זובח לאלהים יחרם כל רכושו והיינו דאמרו הנושא והנותן ביריד של ע"א בהמה תעקר ואין לו פדיון דכתיב יחרם לא יפדה שתופסת את דמיה:

פסוק כב
תענה ב' אם ענה תענה. אם תענה את בנותי. זהו שדרשו אם תענה מתשמיש דילפינן מהכא דכתיב אלמנה ויתום לא תענון וסמיך ליה אם ענה תענה שלא יענה אותם כענין אלמנות שלא יניחם צרורות כאלמנות חיות. לא תענון. בנו"ן ל' רבים אם ענה תענה אותו ל' יחיד לו' אחד ענוי מרובה ואחד ענוי מועט. ד"א לומר שכל ישראל ערבין זה בזה שאפי' אם ענה האחד כאלו ענו כולם. ענה תענה צעק יצעק שמע אשמע הכל כפול לומר הכל במדה שתעשה לו אעשה לך:

פסוק כג
ובניכם יתומים וסמיך ליה אם כסף תלוה לומר שבעון רבית ימותו ויהיו בניו יתומים כדכתיב ביחזקאל וחי לא יחיה:

פסוק כד
לא תשימון עליו נשך בגימט' אחד הלוה והמלוה ואחד העדים והסופר ואחד הערב עוברים בהלאו:

פסוק כה
אם חבול תחבול וסמיך ליה אלהים לא תקלל לפי שכשבא למשכנו השליח ב"ד מזהיר שלא יקלל הדיין:

פסוק כז
אלהים בגימט' הוא דיין. ונשיא בגימ' וכל שהוא (בעמך) וסמיך לי' מלאתך דאיירי בבכורים דכתיב בהו ברכת השקיפה והמקלל איש הפך ברכה:

פסוק כח
לא תאחר בכור בניך אלא תתן מיד אחר שלשים יום:

פסוק ל
ואנשי ד' ראשי פסוקים דין ואידך ואנשי תמיד בדילו. ואנשי סדום. ואנשי בבל עשו את סוכות. כי אנשי סדום עבדו ע"א כדכתיב עשו את סוכות אבל אתם אנשי קודש תהיון לי ותמיד תבדילו הטומאה מביניכם כדכתיב ואנשי תמיד יבדילו:
תשליכון אותו נ' יתירה ללמדך שמרחיקין הנבלה מן העיר נ' אמה:
לכלב תשליכון אותו וסמיך ליה לא תשא שמע שוא כל המספר לה"ר ראוי להשליכו לכלבים:

פרק כג

פסוק ג
ודל ב' במס' הכא ואידך ודל מרעהו יפרד לומר אפי' הוא רעהו יפרד ממנו ולא ישא לו פנים בדינו:

בריבו ד' דין ואידך צדיק הראשון בריבו לא תטה משפט אביונך בריבו לעות אדם בריבו. לומר לך אף אם הוא דל לא תשמע דבריו תחלה להצדיקו בדינו ולעות בעל דינו הבא אחריו:

פסוק ד
תועה ג' במס' חמורו תועה. והנה תועה בשדה. אדם תועה מדרך השכל. זהו שאמרו מצא פרה רועה אין זו אבידה מצא חמור וכליו הפוכים הרי זו אבידה, וזהו חמורו תועה שהוא תועה בשדה ויוצא מהדרך:

פסוק ה
שונאך ב' במס'. חמור שונאך. אם רעב שונאך האכילהו לחם. משום דהכא מיירי בשני מיני שונאים ע"א וישראל דבשונא ע"א מז' אומות דרשי' וחדלת מעזוב לו ובשונא ישראל עזוב תעזוב עמו:

רובץ ג' במס' דין ואידך לפתח חטאת רובץ. רובץ בין המשפתים. לפתח חטאת רובץ זה יצה"ר שאם הלך אחר יצרו והרבה עון עד אשר הוא רובץ תחת משאו מאי תקנתיה יעסוק בתורה כישששכר שהיה רובץ בין המשפתים כדאמרינן אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש:

(**י יא**) **את תבואתה** והשביעית. לאסור פירות ערב שביעית שנכנסו לשביעית:

פסוק יא
ויתרם ב' דין ואידך ויתרם אכלה אש לומר שפירות שביעית אסורים בהנאה ותופסין את דמיהן וצריך לבערן:

פסוק יג
ושם אלהים אחרים. וסמיך ליה שלש רגלים לומר לך כל המבזה את המועדות כאלו עובד ע"א. וסמך פסח לע"א לו' מה ע"א אסורה בהנאה ואוסרת בכל שהוא אף חמץ בפסח אסור בהנאה ואוסר בכל שהוא:

פסוק טז

האסיף ב' במס'. דין ואידך האסיף תקופת השנה והיינו דאיתא בפ"ק דסנהדרין וחג האסיף תקופת השנה שיהא חג האסיף בתקופה חדשה והיאך משמע זה בכאן אדרבה לכאורה משמע בהיפך שהיא בתקופה ישנה אלא הכי פירושו חג האסיף מתחיל עם בצאת השנה אם כן צריך שיהא בתקופת השנה חדשה:

פסוק כב

וצרתי ב' במסור' דין ואידך וצרתי עליך מוצב והקימותי עליך מצודות מלמד שצר הקב"ה על ז' עממין בכל כלי מלחמה:

פסוק כה

ועבדתם את ה' אלהיכם אומר ל' רבים דזו תפלת רבים שאינה נמאסת. ואמר וברך את לחמך ל' יחיד דלכל אחד ואחד מברך לפי ענינו:

וברך ג' במס' דין ואידך וברך פרי בטנך וברך עלי את אלקנה ואת אשתו כדאיתא בברכות בכוס של ברכה משגרו לאנשי ביתו כי היכי דתתברך פרי בטנה וזהו וברך את לחמך ואת מימיך שבירך ברכת המזון ושגרו לאשתו וברך פרי בטנה וכן בעלי שבירך את אלקנה ונתעברה אשתו וזה וברך עלי וברך פרי בטנך:

מימיך ג' דין ואידך ואם מימיך נשתה וגו' ונתתי מכרם. מחוטב עציך עד שואב מימיך. ואם מימיך נשתה ונתתי מכרם לומר שאע"פ שבירך מימיהם ולא היו צריכין למים אחרים קנו מהם כמו שאמרו מכאן לאכסניא שיש לו משלו דרך ארץ הוא שיקנה מבעל אכסנאי כדי להנאותו:

והסירותי ב' במס' הכא ואידך והסידותי את כפי בשביל שהיה משה מקבל פני שכינה זכה לוהסירותי מחלה דכתיב ביה לא כהתה עינו ולא נס לחה:

והסירותי מחלה מקרבך וסמיך ליה לא תהיה משכלה שכיון שסרה המחלה לא תהיה משכלה וגם את מספר ימיך אמלא אמלא עולה ע"ב ימי שנותינו בהם שבעים שנה חוץ משנה שנולד בה ושנה שמת בה:

פסוק כו

אמלא ג' במס' דין ואידך ואוצרותיהם אמלא ופי אמלא תוכחות כשהצדיק נפטר מן העולם וממלא מספר ימיו אז מראין לו חלקו בג"ע כמ"ש גבי ר' אבהו וגבי ר"א בן פדת בתענית וזהו מספר ימיך אמלא ואוצרותיהם אמלא ופי אמלא תוכחות אין לאדם להוכיח לחבירו אלא סמוך לפטירתו כדי שלא יהא מוכיחו וחוזר ומוכיחו וזהו ופי אמלא תוכחות מתי את מספר ימיך אמלא:

פסוק כט
ורבה ד' דין ואידך ורבה העזובה. ורבה משטמה ורבה היא על האדם. וזהו שיש במדרש וכי תעלה על דעתך עוד שיהיו יראים מחיות השדה והא כתיב כי עם אבני השדה בריתך וגו' אלא גלוי וידוע לפניו שעתידין לחטא ויופקרו לחיות וזהו יש רעה וגו' ורבה היא על האדם מה היא ורבה משטמה ע"כ ורבה העזובה בקרב הארץ שהארץ תעזב מהם ורבה עליך חית השדה:

פסוק לג
יהיה לך למוקש. וסמיך ליה ואל משה אמר וגו' נדב ואביהוא שהיה להם למוקש מה שראו שכינה ומתו נדב ואביהוא:

פרק כד

פסוק ב
ונגש ג' דין ואידך ונגש הכהן. ונגש חורש בקוצר כמו שנגש משה לבדו כך הכהן נכנס לבדו לפני ולפנים להתפלל שם על השנה שתהא כתקונה כדכתיב ונגש חורש בקוצר:
יגשו ב' והם לא יגשו, אחד באחד יגשו, לו' כל אחד ואחד נכנס לפנים יותר מחבירו כמו שאמרו משה מחיצה לעצמו וכו':

פסוק ג
כל הדברים אשר דבר ה' נעשה ו' תיבות וכן כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע ו' תיבות הרי י"ב כנגד י"ב שבטים שאמרו ו' תיבות והוא שמע ישראל ויעקב השיבם ו' תיבות בשכמל"ו:

פסוק י
ישראל ותחת רגליו מלמד שראו דמות יעקב תחת כסא הכבוד. ודמות פניהם פני אדם. ס"ת תמים וזה שאמר יעקב התחת אלהים אנכי אנכי בגימטריא כסא:
לבנת ב' במסורה הכא ואידך ובשיחור לבנת ביהושע והיא שם עיר ונקראת כן ע"ש שבנויה מלבנים וזה הוא שדרשו שהיתה כעין לבינה לזכור שעבורן של ישראל:

פסוק יא
ויחזו ב' הכא ואידך ויחזו לך משאות שוא ומדוחים הם אמרו ויחזו את האלהים וזה היה משאות שוא. ד"א ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו מה הכא אכילה ושתיה אף ויחזו משאות שוא על ידי אכילה ושתיה דכתיב ותחללנה אותי וגו' ובפתותי לחם. שבשביל אכילה ושתיה שנתנו להם אמרו להם נבואת שקר:

פסוק טז

וישכון ה' במסורה דין ואידך וישכון הענן במדבר פארן וישכון ישראל בטח בדד. וישכון בירושלים וגו' וישכון ערים נכחדות לומר שכבוד ה' ששכן על הר סיני היה עמהם לעולם כל זמן שלא הרשיעו במעשיהם אבל משהרשיעו וישכון ערים נכחדות ונחרב הבית ונסתלקה השכינה העתידה לחזור לנו במהרה בימינו:

פרק כה

פסוק ב

ויקחו לי תרומה פתח דבר אל בני ישראל בל' פיוס כמו דברו על לב ירושלים. בשביל שהיה בו חסרון כיס פייסם ואיתא במדרש א"ר אבהו ומה לעשות משכן כבוד וכפרה לישראל אמר דבר אל בני ישראל לשון פיוס הדוחקים את ישראל ונוטלים את ממונם מה תהא עליהם. תרומה. אותיות מ' תורה שהתורה שניתנה למ' יום הוא לאוכלי תרומה. כההיא דאמרינן לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן שניה לה לאוכלי תרומה וזהו ויקחו לי לשמי שכל מי שעוסק בתורה כאילו לוקח לי שאין לו להקב"ה בעולם אלא ד' אמות של הלכה בלבד וע"כ סמך פרשת ויקחו לי תרומה לפ' של תורה:

ויקחו לי תרומה עשו לי מקום מקדש אחד מנ' שבהר הבית כמו תרומה שהוא א' מנ' שהרי הר הבית היה ת"ק על ת"ק ומקום החצר היה ק' על נ' שהוא א' מנ' של ת"ק על ת"ק: סמך לילה לויקחו לי תרומה רמז זמן אכילת תרומה בלילה כדתנן משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן שהיא צאת הכוכבים:

ויקחו לי לי עולה מ' היינו עין יפה אחד ממ':

מאת כל כל עולה נ' היינו בינוני א' מנ':

מאת כל ר"ת עולה ס' היינו עין רעה א' מס':

אל בני ישראל ויקחו לי תרומה בגימ' אך בני ישראל יהיו תורמין לא הגוים:

תקחו את תרומתי ולא אמר תקח שאין גובין צדקה בפחות מב'. תקחו. בגימ' שנים קחו:

פסוק ו

שמן למאר חסר דלאו לאורה הוא צריך וי"ג דברים נמנו כאן וכן יש י"ג מיני מלבושים ביחזקאל ואנעלך תחש וגו' ואעדך עדי וגו' וכשחטאו ישראל בעגל אבדו י"ג מלבושים כדכתיב ויתנצלו בני ישראל את עדים ובזכות אלו י"ג מינים שהתנדבו חזרו להם י"ג:

פסוק ח
ושכנתי רמז לבית ראשון ושכן ת"י שנים וכן ואתה קדוש יושב תהלות ישראל קדוש עולה ת"י שמנין קדוש היה תהלות בישראל ויש בו אותיות ושני ת"כ רמז לת"כ שנים של בית שני:

פסוק ט
מראה בגימ' גבריאל מלמד שהיה חגור כמין פסיקיא של עור ומראה למשה תבנית המשכן ותבנית כל כליו:
וכן תעשו ב' הכא ואידך וכן תעשו דגדעון שזכות אלו הכלים עמד לגדעון וכן כל מעשה דגדעון היה כנגד עבודת המשכן וכליו. נתן הלפידים בכדים להזכיר זכות אלו הכלים. ובראש האשמורה התיכונה להזכיר זכות עבודת המקדש שאז היו תורמין את המזבח והיא העבודה הראשונה שהיו עושים בהם ביום:

פסוק י
ועשו ארון בכולם כתיב ועשית חוץ מבארון דכתיב ועשו שכל הכלים עשה שלמה כיוצא בהן חוץ מארון: ארון אותיות אורן שיש בה אורן של ישראל ואותיות נורא כי הוא אש אוכלה. ארון בגימ' נזר שכתר תורה עולה על כל הכתרים לכן כתיב ועשית עליו זר זהב ובשלחן כתיב ועשית לו לומר שכתר תורה עולה על שאר הכתרים: אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו. כל מדותיו היו שבורות בחצאי אמות ללמד שכל מי שלומד תורה צריך לשבר ולהשפיל עצמו:
ועשו ארון י' פרשיות מתחילין בעשייה כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם:

פסוק יא
זהב טהור מבית ומחוץ: ב' דזהב עם טהור מבית ומחוץ בגי' הנה החכם יהיה תוכו כברו:

פסוק יח
שנים כרובים ופניהם איש אל אחיו כמו שני חברים שנושאין ונותנין בדברי תורה:
כרובים בגימ' מראה כבוד:
כרבים כרביא כי נער ישראל ואוהבהו:
שני כרובים בגימטריא אברהם יצחק יעקב שהיו שם כדי להזכיר זכות אבות:

פסוק יט
הכרובים ג' כנגד ג' אבות:

פסוק כב
ונועדתי ב' במסורה ונועדתי לך. ונועדתי שמה לבני ישראל. זהו שדרשו אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש והיכן דבר ונקדש בכבודי אמר משה לאהרן יודע הייתי שיתקדש המשכן בקרוביו של מקום והייתי סבור שיתקדש בנו ומהיכן ידע מכאן שאמר לו ונועדתי לך פי' על ידך על כן כאן כתיב ונועדתי לך ולקמן ונועדתי שמה לבני ישראל:
מבין שני הכרובים ר"ת משה:

פסוק כד
ועשית לו זר זהב זהב בגימט' דוד שהוא יזכה לזר של מלכים:

פסוק לא
ועשית מנורת ז"פ כתיב מנורה בלישנא כנגד ז' רקיעים וז' ארצות ואין בפ' מנורה אות סמ"ך וכן במעשה בראשית לומר כמקום נר אין שטן ואין מזיק ובזכות נר מצוה ותורה אור סותם פיו של שטן מלהסטין:

פסוק מ
וראה ג' ראשי פסוקים הכא ואידך וראה אם דרך עוצב בי. ואידך וראה בנים לבניך. פי' אם דרך עוצב בי וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר שתבוא להד הבית לבהמ"ק להתפלל ולהודות ויתספר לך כמו שסידר שלמה בתפלתו אם יחטא איש וגו' ובא וגו' בבית הזה ואם תעשה כן וראה בנים לבניך:

פרק כו

פסוק א
משזר בגימ' חוט כפול שמנה:
עשר יריעות כנגד עשרת ה דברות:

פסוק ג
חמש וגו' חוברות כנגד ה' דברות על לוח אחד וכנגד ה' שעל לוח השני:

פסוק ו
חמשים קרסי כנגד נ' שערי בינה:

פסוק ט
הששית ב' בתורה היריעה הששית וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית בזכות השלחן שהיה במשכן נשלחה ברכה בכל הע ולם:

פסוק יג
באורך ג' במסורה דין ואידך וייף בגדלו באורך דליותיו. בארך אפים. פותה קצין. פי' בארך אפים המשכן שנאמר בו באורך יריעות האהל יפותה קצין שנתפתה הקב"ה ונתרצה לישראל וכפר להם על עון העגל ונתייפה ישראל ונתגדל על כל שהשרה שכינתו בתוכם וזהו. וייף בגדלו באורך שנתייפה ונתגדל כארץ כמשכן שכתוב בו באורך:

פסוק יד
תחש בגימ' שש גונים:

פסוק טו
למשכן עצי שטים עמדים בגימט' לכפר למעשה שטים. כ"ד פעמים שטים בפרשה (חוץ דצוואה ודעשייה דצריכי לגופיהו) כנגד כ"ד אלף שנפלו בשטים. מ"ח קרשים כנגד מ"ח נביאים ומ"ח משמרות כהונה ולויה: והיו ז' בריחים כנגד שבעה דורות מאברהם עד משה ושבעה רועים:

פסוק כד
ויחדו ג' במסורה הכא וחבירו בויקהל ואידך ויחדו כלם יכליון לומר שהיו הקרשים כלים זה עם זה שלא היו זה נכנס וזה יוצא אי נמי רמז למ"ד שהיו כלים עד כאצבע וזהו ויחדו כלם יכליון שהיו כלים והולכין:

פסוק כח
והבריח התיכון הוא דוד שמבריח הע"א מן הקצה:

פסוק ל
הראית ב' במסורה הכא ואידך אתה הראית לדעת פי' בהר הראית לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד שהרכין שמי שמים על ההר והראך שהוא לבדו מושל בעליונים ובתחתונים:

פרק כז

פסוק ח
נבוב לוחות תעשה אותו נבוב עולה ששים שעד ששים אמות יכולין להוסיף על המזבח: (ח) אורך החצר מאה באמה ורחב חמשים בחמשים. פי' כחלק אחד מחמשים שבהר הבית כדפי' לעיל:

פסוק כ
ואתה תצוה לא הזכיר משה בזה הסדר משא"כ בכל החומש שמשעה שנולד משה אין סדר שלא הוזכר בה (חוץ ממשנה תורה) והטעם משום שאמר מחני נא מספרך אשר כתבת וקללת חכם אפי' על תנאי באה ונתקיים בזה. וכתב צוואה במנורה וכן בתמיד צו את בני ישראל לפי ששניהם נוהגים בכל יום ויש בהם חסרון כיס לפיכך צריך זרוז לכן אמר בהם לשון צוואה. תצוה בגי' נשים צוה רמז להדלקת הנר לנשים חובה בשבת:
ויקחו אליך אבל אני איני צריך לאורה:
כתית רמז ת"י ת"כ שנים יהא נוהג הדלקת המנורה:
נר תמיד בגימ' בשבת:

פרק כח

פסוק א
הקרב ד', הכא. וזאת תורת המנחה הקרב אותה בני אהרן. וגם את אחיך וגו' הקרב. הקרב את מטה לוי. הקרב אליך ואח"כ המנחה שאינו ראוי לכהונה עד שיתחנך בבגדים. ורמז לו שיקריב אליו בני לוי דכתיב נתונים נתונים המה לי:
ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך ג"פ אהרן בפסוק רמז לג' כהנים שישארו והם אהרן אלעזר ואיתמר. ג"פ לכהנו לי בפרשה כנגד בית ראשון ובית שני ולעתיד:

פסוק ג
חכמי לב אשר בגימ' יראת מי שמלא יראת השם והיינו שנא' ראשית חכמה יראת ה':

פסוק ד
ואלה הבגדים ולא הזכיר מכנסים שלא היו לכבוד ולתפארת. ולא הזכיר ציץ לפי שלא היה מין בגד:

פסוק ו
ושש משזר בגמטריא שלשים ושנים חוטים כנגד התורה המתחלת בבי"ת ומסיימת בלמ"ד:,

פסוק ז
אל שני ג' הכא ואידך לך לאות אשר יבא אל שני בניך בעלי ויצר ככרים וגו' ויתן אל שני נעריו בנעמן. בני עלי היו מבזין הכהונה שנאמר בה אל שני, לכך נענשו ונהרגו אבל נעמן היה מכבדה שביקש אדמה, לעשות מזבח נתקרב תחת כנפי השכינה ומבני בניו למדו תורה ברבים:

פסוק ט
שתי אבני שהם כנגד ב' לוחות שהם במילוי שי"ן ה"י מ"ם בגימטריא הלוחות:

פסוק י
ששה משמותם על ר"ת שמע שאמרו שמע ישראל וגו':

פסוק יב
שמותם ב' במסורה דין ואידך ואלה שמותם במרגלים מלמד שהיו המרגלים כלם כשרים ומשה ביררם ע"פ השם:

פסוק טו
חשן משפט שמכפר על עונות משפט ומה משפט ביום אף שאלת אורים ביום. חושן משפט: בגימ' מכפר [על] הרהור הלב:

פסוק יז
ארבעה טורים כנגד ד' דגלים וד' אמהות. בכל אבן היה שש אותיות כי שמות שלשת האבות ושבטי ישורון מצטרף עם כל אחד ואחד עד שיהיה ו' אותיות. כמו ראובן וא' דאברהם, שמעון ב'. לוי רה"מ. יהודה י' דיצחק. יששכר צ'. זבולן ח'. דן ק' יעק מיעקב. נפתלי ב'. גד שבטי. אשר יש"ו. יוסף ר"ן. ובנימין לא היה צריך צירוף כי היה בו ו' אותיות:

פסוק כ
ישפה בגימטריא בנימין בן יעקב שישפה היה לבנימין:

פסוק ל
אורים ותומים בגי' אור ישראל. את האורים ואת התומים. כגי' שם כן שבעים ושתים:

פסוק לא
אפוד בגי' מלאך שהיה מלובש כמלאך:

פסוק לב
שפה יהי' לפיו. שהמעיל מכפר על לשה"ר שאם חטא בלה"ר יעשה שפה לפיו שימנע מלה"ר ויעשה תשובה ויתכפר לו:

פסוק לג
ועשית על שוליו רמוני תכלת וגו' ופעמוני זהב בתוכם. והיו ע"ב כנגד ע"ב מראות נגעים שהמעיל מכפר על לשה"ר והצרעת בא בעון לשה"ר:

פסוק לד
זהב ורמון פעמון זהב ורמון בגימטריא המה שבעים ושנים:

פסוק לה

ונשמע ג' במסורה דין ואידך כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. ונשמע פתגם המלך והיינו דאמרי' במגילה אמר רבה מקרא מגילה ות"ת מקרא מגילה עדיף מקרא מגילה ועבודה מקרא מגילה עדיף והיינו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע דהיינו ת"ת ועבודה דכתיבה בה ונשמע קולו. ונשמע פתגם המלך והיינו קריאת מגילה וסמיך כי רבה היא אלמא דעדיף טפי וגם רבה קאמר לה:

ובצאתו ב' במסורה דין ואידך והיו את המלך בבואו ובצאתו גבי יואש בדברי הימים שהיו שומרין אותו שלא יהרגוהו וזהו ובצאתו ולא ימית:

פסוק לח

מצח ב' במסורה דין ואידך כי כל בית ישראל חזקי מצח וקשי לב המה, שבגדי כהונה מכפרים על קשיות ערפן וחוזק מצחן של ישראל:

פסוק מב

ערוה ב' במסורה דין ואידך ולא תקרבו לגלות ערוה רמז שבגדי כהונה מכפרין על העריות:

ממתנים ועד ירכים יהיו וסמיך ליה והיו על אהרן לומר לך שמכנסים קודמים לכל:

פרק כט

פסוק א

וזה הדבר אשר תעשה להם כלומר קרבם בדבור שתאמר להם אשרי תבחר ותקרב:

לקח ב' במסורה דין ואידך לקח בגדו כי ערב זר בשביל שאהרן עשה העגל אמר הקב"ה להסיר מעליו בגדיו הצואים לפי שבגדי ע"א מטמאין וזהו שאמר לקח בגדו פירוש מעליו כי ערב זר:

פסוק ח

והלבשתם ב' במס' הכא ואידך והלבשתם את אלעזר א. כא מ"ד כהן גדול בן כהן גדול טעון משיחה וזהו והלבשתם את אלעזר שנתמנה להיות כהן גדול צריך משיחה כשם שוהלבשתם כתנות היו במשיחה שאז נמשכו כך והלבשתם את אלעזר במשיחה:

פסוק יד

תשרוף באש ג' הכא ואידך ואת מרכבותיהם תשרף באש ביהושע ואת העיר הזאת תשרף באש גבי צדקיהו שזכות הקרבנות עמד ליהושע לנצח האומות אבל כשבטלו הקרבנות כשצרו על ירושלים נחרבה העיר וזהו ואת העיר הזאת תשרף באש:

פסוק כא

ובגדיו ד' דין ואידך ובגדיו קרועים. ובגדיו לא יפרום. ובגדיו, לא תשרפנה. אע"פ שאבל חייב בקריעה דכתיב ובגדיו קרועים שהתאבל על הריגת שאול כהן גדול לא יקרע דכתיב ובגדיו לא יפרום וקדש הוא ובגדיו ועל כן ובגדיו לא תשרפנה שלא נשרפו בגדי כהונה כשנשרפו נדב ואביהוא כמ"ד שנשרפו גופן ובגדיהם קיימין:

פסוק כז

ומאשר ב' במסורה דין ואידך ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה שבשביל אהרן זכו בניו לכל הכבוד הזה שנמשחו להיות כהנים:

פסוק לח

על המזבח כבשים בני ס"ת לחמי:

שנה שנים ר"ת וס"ת השמש שהיו שוחטין אותו נגד השמש. כתיב הכא שנים ליום תמיד ובפנחס הוסיף לומר שנים ליום עולה תמיד קרי ביה ליום עולה פי' כנגד שהיום עולה דהיינו כנגד השמש. שניים ליום תמיד ר"ת עולה תש"ל דמנין תש"ל תמידין היו קרבים לשס"ה ימים:

פסוק לט

את הכבש האחד ובפנחס כתיב אחד. הכא כתיב האחד שעולה י"ח רמז לי"ח ברכות שבתפלה שתקנו כנגד תמידין והתם כתיב אחד דמנין אחד היו כהנים עסוקים בתמיד לפעמים כדאיתא במסכת יומא:

את הכבש האחד תעשה בבוקר תעשה אותיות תשעה שתשעה כהנים עסוקים בתמיד של שחר. ואת השני בערב מוסיף עליהם שנים שבידם שני גזרי עצים. וכתיב כאן תעשה לשון יחיד ובפנחס כתיב תעשו לשון רבים לומר שהיחיד יכול למסור תמידין משלו לצבור. כבשים הכבש הכבש לכבש הכבש הרי ששה אין פוחתין מו' טלאים המבוקרים בלשכת הטלאים וכנגדם ו"פ עולה בפ' עקידה:

פסוק מ

ועשרן הכא כתיב עשרון ובפנחס כתיב עשירית רמז לת"י שנים שיעמוד בית ראשון. והכא כתיב בלול והתם כתיב בלולה ה' יתירה רמז לה' מיני מנחות שבאים לכפר על הנפש שיש לה ה' שמות:

פרק ל

פסוק ד

בהמה ג' במסורה דין ואידך אשר נתן ה' חכמה ותבונה בהמה. כי בהמה שמן חלקו. זהו שכתוב החכמה תחיה בעליה. חכמה ותבונה בהמה כי בהמה שמן חלקו. ועוד שהיא מגדלתו ומרוממתו דכתיב לשאת אותו בהמה:

פסוק יב

כי תשא סמך קרנותיו לכי תשא רמז למה שאמרו רמה קרנם של ישראל בכי תשא. וסמך יוה"כ לכופר נפשו לומר שביוה"כ צריך ליתן כופר נפשו כי אז כל העם נמנין ועוברין לפניו ולכך נהגו לפסוק צדקה ביוה"כ. תשא את ראש בני ר"ת עולה כמנין תר"ג שכך היו האלפים ת"ר אלף וג' אלפים וכן בנ"י עולה תר"ג:

ונתנו אם תקראנו למפרע יהי' ג"כ ונתנו לו' לך כל מה שאדם נותן לצדקה יחזור אליו ולא יחסר לו בשביל זה כלום. ג"פ פקודים וג"פ מחצית השקל בפרשה וג"פ כופר נפשו וג"פ לכפר וג"פ בנ"י לכפר על ג' דברים על המלחמה ורעב ודבר וכן אמר גד החוזה לדוד כשמנה את ישראל שלש אני נוטל עליך:

פסוק יג

זה יתנו כל העבר על בגימ' זה היה כמין מטבע של אש:

זה יתנו כמנין ז"ה פירוש שנים עשר שבטים יתנו דאיכא למאן דאמר שבט לוי לא נתנו. . עשרים. בגימטריא עשיר ודל שהיו כולם שוין בזה:

שקל בגימטריא נפש שבא לכפר על הנפש:

פסוק יד

מבן עשרים שנה ס"ת המן שבא להכריע שקלים של המן:

שנה ומעל ה. בגימ' לעונשים. עשרים שנה ומעלה. ר"ת עשו ואתן אדם תחתיך:

פסוק טז

הכפורים ב' במסורה דין ואידך מדם חטאת הכפורים אחת בשנה יכפר וגם זה רמז לפסוק צדקה ביוה"כ:

והיה לבנ"י לזכרן. מלא וי"ו על שתי כתפיו לזכרון חסר וי"ו שלא היו לזכרון אלא בעודם על כתפיו אבל כ"ז שהיו קיימין ועומדין לא היו לזכרון:

(ח) ועשית כיור. סמך כיור לפ' שקלים לומר שהגשמים נעצרים בשביל פוסקי צדקה ואינן נותנין. לרחצה. ד' במסורה שכל כיור שאינו מחזיק כדי שירחצו ממנו ד' כהנים כאחד אינו כיור:

פסוק לב
קודש הוא קודש יהיה לכם בגימטריא למלכות בית דוד:

פסוק לד
קח לך סמים ס"ת חכם חמרא וריחני פקחין:

זכה ג' במס' ולבונה זכה ונתת על המערכת לבונה זכה ותפלתי זכה. זש"ה תכון תפלת. קטורת לפניך שהתפלה דומה לקטורת כשם שזה זכה כך התפלה צריכה שתהיה זכה:

פסוק לה
רוקח ב' מלאים. מעשה רוקח. זבובי מות וגו' שמן רוקח. זהו שדרשו רבותינו שהיו מרננים אחר הקטורת לו' בה מתו נדב ואביהוא בה מתו עדת קרח שנא' מות גבי רוקח דהיינו קטורת וא"ל משה ראו שאין הקטורת ממית אלא אדרבה מחיה שנא' ויתן את הקטורת ויכפר על העם דכתיב טהור קדש אלא החטא ממית:

פסוק לז
והקטורת אשר תעשה י"א תיבות בפסוק זה כנגד י"א סמים שבקטורת:

פרק לא

פסוק ד
לחשוב מחשבת חסר ו' שבו' ימים יש לחשוב ולעשות ולא בשביעי:

פסוק יג
אך את שבתותי תשמורו אך מיעוט למעט פיקוח נפש וקרבנות צבור. ועד רדתה אפי' בשבת שכל אלו דוחין שבת. סמך פרשת שבת למלאכת המשכן דילפינן מלאכת שבת ממלאכת המשכן:

פסוק יד
את השבת ד'. ג' בהאי ענייא וחד בעזרא לחלל את השבת. והיינו כדאיתא בפ"ק דסנהדרין ראוי היה שתנתן תורה ע"י עזרא אלא שקדמו משה דילפינן את השבת דהתם מהכא:

פסוק טז
את השבת לעשות ר"ת אהל דילפינן מלאכת שבת מאהל מועד:

פסוק יז
בני ישראל אות היא ר"ת ביאה שביאתו של תלמיד חכם מערב שבת לערב שבת. אות היא לעולם כי ר"ת אהלך ע"ש וידעת כי שלום אהלך ודרשינן מיניה הדלקת נר בליל שבת:

וביום השביעי שבת וינפש ס"ת שתים ששתים נפשות יש לאדם בשבת וע"כ פ"א דוינפש כפולה משום ב' נפשות:

וינפש בגימט' אלו שבגיהנם שאף אור של גיהנם שובת בשבת:

השביעי שבת וינפש בגימטריא דכיון שהוא שבת אבדה נפש:

שבת וינפש ויתן אל משה. מלמד שנתנה תורה בשבת. וינפש ו. נפש וסמיך ליה פרשת העגל שנתחייבו מיתה ונאבדה נפשם:

פסוק יח
ויתן אל (**משה**) בגימטריא זה התלמוד:

ככלתו כתיב חסר מה כלה מקושטת בכ"ד קשוטים המנויין בישעיה אף ת"ח צריך להיות מקושט בכ"ד ספרים:

שני לוחות כנגד שמים וארץ חתן וכלה ב' תורות ושתי עולמות:

לחת ע"ש שיגעים בלחי לחת בא"ת ב"ש כס"א מלמד שנלקחו מכסא הכבוד:

פרק לב

פסוק א
כי בשש משה חסר וי"ו לומר שבאו שש שעות:

בשש ב' במסורה דין. ואידך מדוע בשש רכבו לבא מה התם מת אף הכא היו סבורים. שמת כמו שדרז"ל שהראה להם דמות מטתו ברקיע: כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו. בגי' שהראה. להם השטן מטתו של משה רבינו:

פסוק ד
אלה אלהיך שאיוו לאלהות הרבה:

פסוק ה
מזבח לפניו בגימ' זהו חור דדרשינן מזבוח לפניו:

פסוק ו
ויעלו עולות בגימ' בכורות שהבכורות העלו עולות לפניו:

פסוק י
הניחה ב' במס'. הניחה לי הניחה אותי. וה. משני את העמודים גב. שמשון לומר לך שהרג בהם במותו יותר ממה שהמית בחייו וזהו הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם שכילם והמית בהם כל שריהם:
ואכלם ב' במס' דין ואידך ואכלם ואמחצם זהו שדרשו שאין פרועות שאין בה פרעון ממעשה העגל:
ואעשה אותך מלא וי"ו שיצאו ממך ו' מאות אלף:

פסוק יא
ויחל ד' במסורה הכא ואידך ויחל יהואחז. ויחל וגו'. גבי חזקיהו ויחל איש האלהים בענין ירבעם היינו כדאיתא בברכות ספ"ד כמה ישהה בין תפלה לתפלה כדי שתתחולל דעתו עליו ומפרש לי' מויחל ומפרשינן בירושלמי שהוא ד' אמות כנגד ד"פ ויחל:

פסוק יג
זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך כאן הקדים אבות לעבדיך ובפ' עקב זכור לעבדיך לאברהם וגו' הקדים עבדיך לאבות לומר כי היו עבדיו מתחלה ועד סוף כיוצא בו דוד עבדי. ועבדי דוד:

פסוק יז
ברעה כתיב בה"א בשביל ה' דברים שעשו. אכלו ושתו. ויקומו לצחק. וישתחוו. ויזבחו. ומחולות:

פסוק יח
קול **ענות אנכי שומע** בגימ' שנהרג חור ועבדו עבודה זרה:
ענות ב'. קול ענות. יום ענות אדם נפשו שזה הענות לא נתכפר להם:

פסוק יט
וישלח מידו חסר יו"ד שכפרו בי' דברות וי"פ פסל בתורה וי"פ תועבת ה' במשלי:

פסוק כב
כי ברע אותיות ערב שערב רב גרמו להם לעשותו:

פסוק כה
פרוע ב'. כי פרוע הוא וראשו יהיה פרוע מה מצורע מטמא אף עכו"ם מטמאה:

פסוק ל
אכפרה ב' במס' דין ואידך אכפרה פניו במנחה זהו שאמרו לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה. אכפרה בעד חטאתכם להתפלל עליכם מתי אכפרה פניו במנחה:

פסוק לד
הנה מלאכי ילך לפניך מלאכי עולה בגי' מאה ואחד. ילך עולה כמנין הלכה רמז למה שאמרו אינו דומה מי ששונה פרקו ק' פעמים לשונה פרקו ק"א שעי"כ ילך ההלכה לפניו. גם הנה. עולה כמנין הלכה. גם ישקני מנשיקות "פיהו" עולה מאה ואחד. הנה מלאכי אותיות מיכאל שהוא מלאכי המיוחד לי:

פרק לג

פסוק א
העלית ג' דין ואידך ושמעו מצרים כי העלית בכחך. העלית מן שאול נפשי. מלמד ששקול שעבוד גליות נגד גיהנם וזהו העלית מארץ מצרים העלית מן שאול נפשי:

פסוק ד
עדיו ג' במס'. דין ואידך וצבי עדיו לגאון שמהו. במתג ורסן עדיו לבלום. בשביל שנתגאו בצבי עדים כמו שדרשו רז"ל בשביל רוב זהב וכסף שנתת להם עשו עגל זהב ע"כ לא שתו איש עדיו ונסתמה פיהם שלא היה להם פתחון פה כמו מתג ורסן שבולם עדיו של סוס:

פסוק ה
הורד ג'. הורד עדיך. באף עמים הורד אלהים. הורד אותם אל המים בגדעון. על שאמר לו הורד עדיך היה משה ירא מפני האף והחמה כדכתיב באף עמים הורד וכמו דהכא היה עכו"ם התם נמי הורד אותם אל המים להפריד עובדי ע"ג שכל הכורע על ברכיו לשתות סימן שעבד ע"ג והציגם לבדם:

פסוק ז
והיה כל מבקש ה' יצא מכאן שצריך אדם לגלות כדי שילמוד תורה:

פסוק יא
ידבר איש אל רעהו בגימ' שהוא מסביר לו פנים:

פסוק יט
ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך וקראתי בשם ה' לפניך. בגימ' שהקדוש ברוך הוא נתעטף כשליח ציבור:

פרק לד

פסוק ג
וגם איש ב'. דין ואידך וגם איש היה מתנבא לומר אפי' אם יהי' נביא לא יסמוך על נבואתו לעבור על הצווי:

פסוק יב
פן תכרות ברית ליושב הארץ ליושב מלא וי"ו דששה היו שמזהיר עליהם שגרגשי עמד ופנה:

פסוק טז
והזנו את בניך אחרי א להיהן. וסמיך ליה אלהי מסכה רמז שעשו כמין זכרות מפלצת לע"ג וגם עשו כמו זכרות לצלמי ע"א כדכתיב ותזנו בם:

פסוק יח
סמך את חג המצות לאלהי מסכה לומר שע"ג אסורה בהנאה כחמץ בפסח:

פסוק כ
ולא יראו פני ריקם וסמיך ליה ששת ימים לומר דאין נדרים ונדבות קרבים ביו"ט:

פסוק כה
חמץ דם זבחי בגי' מחצי היום:

פסוק כז
כי על פי הדברים האלה. וסמיך ויהי שם עם ה' ארבעים יום לומר שבשביל דברים שבע"פ שהה שם מ' יום: כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית. אלו דברים שבע"פ ע"כ בקהלת וכתוב יושר דברי אמת ס"ת. ברית וסמיך ליה דברי חכמים:
פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ס"ת בגי' התלמוד:

פסוק כט
כי קרן עור פניו וזכה לקירון פניו מושכותי כפי עליך. וי"א מכתיבת הלוחות זכה לקירון. קרנים מידו לו ושם חביון עוזו ר"ת מלוח:

פרק לה

פסוק א
ויקהל כתיב לעיל כי קרן עור פניו וסמך לו פ' שבת לומר שאינו דומה קירון פנים של שבת לשאר הימים. ואמר ויקהל לפי שבא לומר פ' שבת רמז בשבתות וימים טובים נקהלים לשמוע הדרשה:

לעשות אותיות ל' תשע וחסר וי"ו לומר ל"ט מלאכות נעשה אותם בו' ימים ולא בשבת וכן אשר ברא אלהים לעשות הכתוב בויכולו תמצא עשיות ובריאות ומלאכות והויות והוצאות והבדלות כולם ל"ט לו' ל"ט מלאכות הן חוץ לתולדותיהם וכן תמצא מויקהל עד לא תבערו וגו' ביום השבת ל"ט תיבות חוץ ממלת השבת: הזכיר לא תבערו לפי שצריך הבערת אש למלאכת המשכן לבשל סממנים ולצבוע ולצרף הכסף ונחשת וזהב:

פסוק ב
ששת בגי' ארבעים חסר אחת:

פסוק ג
לא תבערו אש אמר הקב"ה אור שלי פי' של גיהנם שובת בשבילכם גם אור שלכם יהא שובת:

השבת, **ויאמר** ר"ת וס"ת תורה שעיקר התורה בשבת כשאדם פנוי מעסקיו:

פסוק ה
יביאה את תרומת ה' הי"ל לומר יביא אלא בשביל שמדבר בנדבת המשכן שמתנדבים תכשיטי זהב וכסף כלי הנשים אמר יביאה פי' שלא יביא משל תכשיטי אשה אלא מרצונה:

פסוק כב
ויבאו האנשים על הנשים כל נדיב לב הביאו. בגי' אז איש ואשתו באים יחד:,

פסוק כה
וכל אשה ג' במסורה הכא ואידך וכל אשה יודעת איש וכל אשה יודעת משכב זכר תחרימו התם מצוה להרוג לנשים אבל כאן שהיו חכמות החיום והיינו שנאמר החכמה תחיה בעליה:

פסוק כו
וכל הנשים ג' במסו' הכא ואידך וכל הנשים יתנו יקר. וכל הנשים העומדות בענין ירמיהו שאמר להם לפרוש מע"ג. אלו הנשים שנתעסקו במלאכת השמים יתנו יקר אבל אותם הארורות שמקטרים לצבא השמים גרמו שגלו והיו למשל ולשנינה:
אותנה ב' הכא ואידך עד אשר הפיצותם אותנה ביחזקאל בענין הרועים שרועים הצאן במרמס רגליהם אלו גרמו לשכינה שירדה ושכנה בישראל אבל אותן הרועים הרעים שמחטיאין ישראל גורמים לשכינה שנסתלקה מישראל:

פסוק כז
והנשאם ב' הכא חסר וישב פנחס וגו' והנשיאים מלא אלו שנתעצלו

פסוק לד
ולהורות ב' הכא ואידך ולהורות את בנ"י שהיה בצלאל יודע להורות לבני ישראל בכל מיני חכמה:

פרק לו

פסוק ו
ויצו משה ויעבירו קול במחנה בשבת נתנה תורה א"כ יוה"כ של אותה שנה היה יום ג' וביום ד' אמר להם מלאכת המשכן והם הביאו לו בבקר בבקר והיינו יום ה' ויום ו' ובשבת ויצו משה ויעבירו קול במחנה:
איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש בגי' וזהו אל יוציאו המשא מרשות היחיד לרשות הרבים:
ויכלא ב' הכא ואידך ויכלא הגשם זהו שדרשו שהיו יורדים להם אבנים טובות ומרגליות עם המן והביאום לנדכת המשכן ויכלא הגשם פי' העננים שמביאים הגשם משכלו מלהביא האבנים הטובות אז כלו העם מלהביא:

פסוק ז
והמלאכה ג' והמלאכה היתה דים. והמלאכה לא ליום אחד ולא לשנים בעזרא. והמלאכה גדולה בד"ה בענין בנין הבית אע"פ שהמלאכה היתה גדולה לא ליום ולא לשנים אעפ"כ היתה דים שנשתלחה ברכה במעשה ידיהם:
דים ג' היתה דים הלא יגנבו דים. אם גנבים בלילה השחיתו דים במפלת אדום באדום נא' המה. בנו ואני אהרוס אבל ביעקב והמלאכה היתה דים:

והותר ג' הכא ואידך כי כה אמר ה' אכול והותר. מהחל התרומה להביא בית ה' אכול ושבוע והותד בדה"ב שבזכות התורה ובהמ"ק בא שובע לעולם כדכתיב למן היום אשר יוסד היכל ה' וגו' עד מן היום הזה אברך:

פסוק ח

בעושי ג' ביו"ד. הכא ואידך אל חקנא בעושי עולה פני ה' בעושי רע ובמי תקנא בעושי כל חכם לב:

פרק לז

פסוק א

ויעש בצלאל את הארון בכולם לא הזכיר בצלאל אלא על הארון לו' שהיה בצלאל יודע סוד הארון והמרכבה שהארון הוא כנגד כסא הכבוד:

פסוק ח

במראות ד' במסו' במראות הצובאות. ויאמר אלהים. לישראל במראות. במראות אלהים. תרי ביחזקאל. שאלו הנשים סרו מתאות העולם ונתנו מראותיהן לנדבת המשכן ונחה עליהם רוח אלהים:

הצובאות ב'. במראות הצובאות אשר ישכבון את הנשים הצובאות גבי בני עלי כמו התם ישכבון הנשים הצובאות גם בכאן ע"י המראות היו שוכבין הנשים כדאיתא במדרש שהיו מתקשטות במראות ומשדלות לבעליהן ונזקקין להם:

פרק לח

פסוק כא

אלה פקודי מלא וי"ו שפקד לכל ו' מאות אלף שלא יחשדוהו שלקח מן הכסף. המשכן משכן שנתמשכן ב"פ בשביל עונות ישראל וזהו שאמרו אנשי כנה"ג חבול חבלנו. סך שנים כמנין משכן היה עדות ששכינה שורה בישראל שבית ראשון עמד ת"י שנים כמנין משכן:

פסוק כב

ובצלאל בן אורי בן חור ג"פ בתורה נתייחס כנגד ג' מעלות שהיו בו חכמה ותבונה ודעת:

פסוק כג

ואתו אהליאב פי' אלו השנים היו עדים למשה שהשלים כל החשבון שקבל:

פסוק כד
כל הזהב ה' מיני זהב. חח ונזם וטבעת וכומז. וכל כלי זהב. כנגד העשוי להם ה' ענוין. פרך. מרר. ענוי. לחץ. עבודה קשה:

פסוק כו
בקע ב' במס' בקע לגלגלת. בקע משקלו. שרמז לה שעתידין בניה לשקול בקע לגלגלת:

פסוק כז
מאת אדנים כנגד מיוסדים על אדני פז וכנגדם תקנו ק' ברכות בכל יום:

פרק לט

פסוק ג
וקצץ ג'. וקצץ פתילים. וקצץ חנית. וחד קצץ עבות רשעים. שבזכות המשכן היו מתגברים על אויביהם ומקצצין חניתותיהם:

פסוק י
אודם וגו' ג' במסו' ב' דאפוד ואידך בעדן גן וגו' מסוכתך אודם וגו' מלמד שנזדמנו להם אבני אפוד מג"ע:

פסוק כז
את הכתנת וגו' את ציץ כל הנך אתין לרבות שהיה לכאו"א התיק שלו:

פסוק לב
ותכל כל עבדת משכן בגי' בעשרים וחמשה בכסלו נגמר:
ותכל אית לומר כי עתה כלה מלאכת כל העולם:

פסוק מ
עמודיה ד' במס' את עמודיה. אנכי תכנתי עמודיה. חצבה עמודיה. עמודיה יתפלצון שעמודי המשכן הם עמודי עולם שבזכותם העולם עומד:

פרק מ

פסוק טו
משחתם ב' דין ואידך כי משחתם בהם מום בם פי' בזמן שהם תמימים יהיה להם משחתם לכהונת עולם אבל כשיהיה בהם מום לא לרצון יהיו:

פסוק יז
הוקם ג'. הוקם המשכן הוקם על גבי דוד. הוקם את דברי יהונדב בן רכב. בזכות שהקים דוד המקדש כדכתיב ראה נא אנכי יושב בבית ארזים וגו' הוקם על בני יהונדב בן רכב שהקימו דברי אביהם זכו למה שנאמר לא יכרת איש ליונדב בן רכב עומד לפני כל הימים:

פסוק יח
ויקם משה את המשכן משכן לא נאמר אלא המשכן לרבות משכן של מעלה דאיתא בפסיקתא שצוה הקב"ה למלאכים של מעלה להקים משכן למעלה:

פסוק כא
ויסך ד' דין ואידך ויסך אלוה בעדו. ויסך בדלתים. וירחץ ויסך גבי דוד. בזכות ויסך בדלתים שכל זמן שהיה אונן לא נכנס למקדש עד שוירחץ ויסך זכה לויסך על ארון ויסך אלוה בעדו:

פסוק לב
כאשר צוה ה' את משה כתיב על כל דבר דבר כנגד מה שאמר משה מחני נא הרבה להזכירו. והם י"ח פעמים כאשר צוה ה' את משה וככל אשר צוה ה' את משה וכנגדם תקנו י"ח ברכות ואחד כאשר צוה ה' כן עשו ותקנו כנגדו ברכת המינים ויש בהם קי"ג תיבות וכן בסופי הברכות כמו ברוך אתה ה' מגן אברהם ברוך אתה ה' מחיה המתים ובהם קי"ג תיבות וקי"ג פעמים לב בחומש שצריכין כוונת הלב:

פסוק לג
ולמזבח ב' במסורה למשכן ולמזבח בין האולם ולמזבח רמז למ"ד שמעל מזבח הנחשת היה הדבור בא למשה פי' למשכן ולמזבח שהשכינה שורה על המזבח וכן כתיב בין האולם ולמזבח וגו' ויאמרו חוסה ה' על עמך ששם היו עומדים ומתפללים: